

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kór. 20.—

Félévre ... 10.—

Negyedévre ... 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Rótk Szilárd-utca 18. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza.

— © Budapest, szeptember hó 3. © —

Krónika.

Pipacsok Portsmouthból.

— aug. 31.

A portsmouthi béke letarolt mezején lehetne-e vajjon még vagy egy szál virágot szakítani? A logikus okfejtés vasfüvét bizonyára nem, sém pedig a jövőbelátásnak, politikai nyelven konjekturáknak, zároldó füvét. Ezeket bizony mind leszaggatták előlünk, hetenkint csak egyet lépő ujság elől a hétnapos és hétmértöldes csizmával járó napilapok. Még a gyökerüket is kiszaggatták. Mi több: beszélvén Japán nemeslelkűségéről és Amerika önzetlenségéről, letépték az idealizmus csillagszemü kék buzavirágát és az emberszeretet buzgóvörös verbénáját is.

De egy virágot mégis meghagytak nekünk: a pipacsot. A hazugság és a pletyka virágának ismeri a népszó az égőpiros coquelicot-t, tekintsük mi a fantázia szimbolumának, amelyben megnemesedik hazugság és pletyka egyaránt. És mondjuk el a portsmouthi béketárgyalás történetét nem úgy, ahogy a táviratokból ismerjük, hanem úgy, ahogy a pipacs beszél. Még akkor is leszünk olyan hivek a valósághoz, mint akár a krónikás könyvek, akár az egészen komoly és tökéletesen pragmatikus világtörténelmi tankönyvek.

*

Amikor nem is nagyon hosszadalmas expozíció után a béke háboruját, vagy a háboru békéjét viselő felek, Witte és Komura, eljutottak odáig, hogy nincs megegyezés, szakítani kell, akkor úgy állt a dolog, hogy a békefeltételeknek már csak három pontja volt tisztázatlan: a hadikárpótlás, Szahalin szigetének birtoka és az idegen kikötőkben internált orosz hadihajók sorsa. Az első a japániaknak minden áron kellett, a második legalább félig kellett, a harmadik egyáltalán nem kellett. De mivel a harmadik Oroszországnak sem kellett, a második neki is csak félig kellett, az első pedig, — tudniillik a nemfizetés, — egészen kellett, tehát a pont, amelyre elérkeztek, a szakítás pontja volt.

Ugy is történt, hogy táviratoztak haza mind a ketten újabb instrukcióért és félbeszakították a tárgyalást. Reuter és az Associated Press elkomorodtak, Szató, a sokbeszédű, és Witte, aki az oroszok helyett nemcsak tárgyalt, hanem beszélt is, pesszimiztikusan nyilatkoztak.

Ekkor történt, hogy Rooseveltt, aki nem a béke ideális

szeretetéből kezdeményezte a tárgyalást, hanem azért, mert Mandzsorszag, az amerikai bőr- és fegyveriparnak egyik igen jelentős fogyasztóterülete, a háboru által el volt zárva a forgalomtól — mondom, Rooseveltt, megszeppenve azon, hogy a háboru újra nekilódul: megint lendített egyet a tárgyaláson. S közbelépésének az eredménye az lett, hogy Japán lemondott az internált hajókról, Oroszország pedig odaadta a fele Szahalint. Maradt a hadikárpótlás. Az a pont, amiben nem enged egyik sem.

És ekkor már úgy állt a dolog, hogy, no jó, hát még egyszer összeülnek tanácskozni a felek, de csak azért, hogy végképpen összeveszhessenek. Elkövetkezett a végső presszió ideje. Ez volt az a nap, amelyen Oroszország elrendelte tizenegy kormányzóságban a mozgóztatást, amire ellenpresszióul Japán azzal felelt, hogy közzétette Angliával való újabb szerződését, amelynek az alapja a státuskvó megőrzése Keletázsiban. Rooseveltt a fejét vakarta, az amerikai tőke haragosan köszöriülte a torkát.

De lám, ebben a válságos pillanatban megnyilvánult az a történelmi igazság, hogy a nagy fordulatokat sohasem a nagy gondolatok szülik, hanem a kicsinyes, néha alantás ötletek. Vagy a Newton almája esett le a fáról, vagy pedig a bolond huzta ki a kútból a követ, amit a béke bölcsei beledobtak, de annyi bizonyos, hogy — megszólalt a Matin. A fúrge és mindenben magának reklámot látó és értékesítő francia ujság.

Táviratban azt a humánus kis javaslatot tette Rockefellernek, a petroleumkirálynak, hogy nyuljon bele a mellénye kisebbik zsebébe, abba, amiben az aprópénzt tartja és fizesse ki belőle a hadikárpótlást Japánnak. Hiszen mindössze csak pár milliárdról van szó.

Rockefeller — ahogy a pipacs mondja — elég fidélis ficzko ahhoz, hogy jót nevetett a Matin reklámján, hirdett is már annyit, hogy nem hajlandó másért is hirdetését fizetni, de eléggé smart yankee ahhoz is, hogy azonnal és a legnagyobb koncepczióban meglássa mindenben az üzletet: A Matin vicczén éppen csak fél percig nevetett, — azt mondják, hogy mindennap csak ennyi ideje van a nevetésre, — aztán egyszerre átlátta a tréfának mind a négy üzleti dimenzióját.

Nem volna amerikai ember és milliárdos, ha e négy dimenzió közül hármát úgy nem tudott volna azonnal csoportosítani, hogy az amerikai nagytőke számára alakuljon ki belőle valami stereometriai figura. Körülbelül így gondolkozott:

— Az egészen jó viccz, de ... az üzletet még lehet csinálni. Japán csaknem teljesen ki van merülve. Emberrel még birja, nekibusulással is birja, hanem pénzzel, azzal

már nem bírja. És ezért nem folytathatja a háborút és ezért nem köthet békét. Ha folytatni akarja a háborút, kölcsön kell; ha békét akar kötni, hadikárpótlás kell. Mert azok a pénzek, amelyeket eddig fel tudott szedni, részben a tenger alatt pihennek Makarovval és Fölkersammal, részben porba estek Port-Artur falaival, részben pedig hadi dicsőséggé magasztosultak fel. Nekik tehát pénz kell, ob Schön, ob Regen, akár béke, akár háboru.

Szólt és érintkezésbe lépett Roosevelttel. Azután pedig — augusztus 28-iki táviratok — New-Yorkból, vagy Chicagóból, avagy Saint-Louisból, szóval onnan, ahol székelni szokott: elutazott Washingtonba. Ott beszélt valami igen kicsiny kis japáni attaséval, meg valami hasonlóan kicsiny orosz diplomatával.

Ennek az egészen jelentéktelen és semmi czerimóniához nem kötött két beszélgetésnek a közvetlen következtése az lett, hogy Washingtonból elment két távirat Portsmouthba, onnan meg egy Pétervárra, meg egy másik Tokióba. Tokióból visszatérve a hír már azt a formát öltötte, hogy összeült a »vének tanácsa«.

És két napfordulással a Rockefeller börgisz kompresz utazása, meg a vének tanácsának garmond ritka összeülése után egyszerre és szinte hetedik hónaposan megszületett a béke. Japán, a diadalmas Japán, nemeslelkűen lemondott a hadikárpótlásról, Oroszország pedig, a szintén diadalmas Oroszország, elért mindent, amit csak Witte és a császár akart. Az a kitűnő fiatalember, akit szárnynyal szokás ábrázolni és akinek, Béke a neve, váratlanul leszállt a földre, Rockefeller pedig, a petróleumkirály, visszament székhelyére, hogy ott tovább székeljen és elmondhassa titkárnak a következőket:

— Ez a Witte nagy gazember. Tudta, hogy Oroszország nem verekedhetik tovább, de hadikárpótlást sem fizethet, mert nincs pénze. De Komura is nagy gazember, mert tudta, hogy Japánnak nincs pénze és hadikárpótlás nélkül kénytelen tovább verekedni. Ellenben a Matin is nagy gazember, mert háboruból, békéből egyaránt magának verte ki a reklám-tőkét. Hanem azért — és itt Rockefeller önérzetesen a mellére ütött — a legnagyobb gazember mégis csak én vagyok. Mert ezek csak egymást nyuzták, de én megnyuzom mind a kettőt s ráadásul még Kinát is egy kicsit.

S azután röviden, a diadalmas hadvezér szükszavu szerénységével, elmondta, mit cselekedett. Japánnal tudatta, hogy abban az esetben, ha lemondva a hadikárpótlásról, békét köt, biztosít neki az amerikai — és folytonos vértódlásban szenvedő — pénzpiaczon, mondjuk, öt milliárdos járadékkölcsönt. Oroszországgal pedig tudatta, hogy Japán már egészen meg van verve; értesítheti a császárt, hogy a sárga félvadak már nem is békét akarnak kötni, hanem alázatosan csak azért esedeznek Nagy Péter trónusa előtt, hogy nekik, szegény porig alázottaknak juttasson Diadalmas Miklós részben a Romanovok magánvagyonából, részben egy kis bojárpenz révén, részben meg valamelyes kis zsidóüldözés közbejöttével is három szerény milliárd kölcsönt. Csak kölcsönt, aminek az egy uszkve másfél százalékos kamatát Japán annál biztosabban meg fogja fizetni, mert az az amerikai szindikátus, amely az egész kölcsön-

ügynek a kezelését magára vállalta, az életével és a vérével, sőt zabjával is biztosítja a héttized uszkve egy százalékos kamatnak a pontos befolyását. Nagyon jó papírok lesznek ezek a japáni járadékpapírok és — hadikárpótlás fizetéséről szó sem lesz. Sőt ellenkezően: Japán fog bizonyos tekintetben hadikárpótlást fizetni, mert Amerika a maga kölcsönadott két milliárdjáért multhatatlanul és évente le fog róla nyuzni hat, sőt nyolcz százalékot is.

És — ó bölcs bíró, dicső császár, lovagias mikádó, humánus Roosevelt! — megkötötték a békét...

*

Ezt beszélik a portsmouthi pipacsok. Nem kell nekik hinni, hazugok és fantaszták. A valóság az, hogy Japán semmit sem kapott s a császár a dicsőség. Korea hitvány szemölcs Ázsia testén s annál értéktelenebb, mert a tengerbe amugy is éppen Japán felé nyuladzik bele; az elvett orosz hadihajók mindössze csak a második tengeri hatalommá teszik Nippont, a hankauit vasut, a fele Szahalin, Liáotung Port-Arturral és a hadifoglyok váltságdíja pedig mind elenyésző csekélységek ahhoz képest, hogy Japán nagyhatalmi állása és keletázsiai hegemóniája mindenkorra biztosítva van.

*

Az igazi igazság mind ebben pedig csak kettő.

Az egyik az, hogy Japánt az egyik barátja, Anglia, belegratta a háboruba, a másik meg, Amerika, kihuzta belőle.

A második az, hogy Witte hazaérkezve valami köbreemélt Szent-András-rendet fog kapni, Komurát pedig, ha Tokióba ér, meg fogják abczugolni.

Nem tudok japáni nyelven, de azt hiszem, hogy japánul az abczugot vagy úgy hívják, hogy harakiri, vagy pedig úgy, hogy Visegrád.

Paganel.

Kutya-ének.

Csodásak óh az Urnak utjai...

E hangtól ám ne tessék megijedni!
Nem, nem fogok most zsoltárt zsongani;
Csak kutya-ének ez, más semmi, semmi!

S viszont, hogy az Ur utját pedzi kobzom,
Az se legyen baj; a hang nem hamis...
Legvallásosabb szív se riadozzon,
Jár az Ur utján olykor kutya is.

Csodásak hát az Urnak utjai

S úgy rémlik, az volt tán a legcsodásabb,
Min zöldbe vitt gyors villamos-kocsi —
Már nem tudom, hétköznap, vagy vásárnap...

Csak azt tudom, hogy zsúfolt kocsi vitt
S kánikula volt, vagyis kutyahőség...
S a hűvös zöldbe suhanó kocsit
Hűselő vágyak szörnyen megelözték,

Szidták is szörnyen, merthogy meg-megállt,
Sőt megállt ott is, hol nem kell megállni:
Csökönnyösen okozván galibát
Ő láthatatlan villam-paripái.

S míg száz ajk szidta szentjét, angyalát,
Sőt istenét is a villam-gebéknek,
Egy szivből ott az égre hála szállt...
És a kutyára itt tér rá az ének.

Mert akkor, ott, — óh édes istenem, —
Csak kutyaszivből szállt az égre hála:
Egy kutya loholt ott a sínéken
A meg-megálló villamos nyomába.

S ahányszor csak a jármű elakadt,
Ő fölvidult, bár kilógott a nyelve
S aztán megint majdhogy meg nem szakadt,
De a kocsit csak utólérte egyre.

Gazdája ott ült benn a kocsiban,
Min utaznia nem szabad kutyáknak...
A kocsiban, min szidták annyian
A jó istent, hogy annyiszor megállnak...

Pedig dehogy is hitte valaki,
Hogy hátha azé e játék, e dőre,
Kinek csodásak az ő utjai
S ki a kutyáknak is gondviselője.

Telekes Béla.

Liliputana.

Irta: KUPCSAY FELICIÁN.

Különös egy ember volt Mesteri Kálmán miniszteri segédtitkár barátom. Valósággal szerelmes volt az *esetek*be. Mindig történeteket, apró eseteket keresett az utcákon, a hivatalban, a társaságban, egyszóval mindenütt, ahol megjelent. Figyelmét minden csekélység megragadta s abból, amit mások észre sem vettek, számára érdekes események születtek napvilágra. Mesteri Kálmán sohasem unatkozott. Regények és novellák egymásután játszódtak le szemei előtt; az egész földi élet egy színes, gazdag könyvtár volt neki, amelyben az emberek képviselték ezt vagy azt a kötetet.

— Csak látni és érezni kell tudni, — mondá akárhányszor — hogy e kötetek tartalma megelevenedjék. Es mert ő látni és érezni tudott, megszámlálhatatlanok voltak azok az *esetek*, amelyeket már meglátott és megérezett, anélkül, hogy beleunt volna a dolgok további kényszerítésébe s valahányszor új, eddig még nem észlelt *esetre* talált, lelkét öröm és büszkeség járta át. *Eset* alatt tovaröppenő jeleneteket, epizódokat értett, amelyeknek tanuja, vagy talán éppen szereplője volt. Másokat ezek az *esetek* érintetlenül hagyták volna, annyira »semmik« voltak. Hasonlítottak azokhoz a csúf leányokhoz, akik bálba merészkednek. A tánczoló férfiak meg se nézték és máris elfeledték. Mesteri Kálmán azonban eléjük sietett, tánczra szólította s lapozgatván a csúf kötetekben, érdekes lelkeknek a történetét találta megírva az olvasatlanul felejtett lapokon.

És aztán tovább mesélte az elolvasottakat. Sajátságos büszkeséggel adta tovább történeteit, mint amelyeknek még fontosságuk is lehet az emberi művelődés történetében. És mialatt mesélt, titokban lélekbuvárként leste a hatást, amelyet azok a hallgatókra tesznek. *Esetein* át

akarta megismerni embertársainak jellemét, érzelmvilágát és erkölcsi fajsulyát.

Történeteit arasznyi voltukra való tekintettel »Liliputana«-nak nevezte el.

Minap történt, hogy a hivatalban Mesteri hirtelen elhagyta íróasztalát s egy levéllel a kezében, melyet éppen csak hogy átfutott, besietett Kolovrati segédtitkár barátjához. Kolovratit nem találta egyedül; nála voltak: Süppeki, a miniszteri tanácsos és Fidélisz, az ujonnan kinevezett fogalmazógyakornok is. Éppen Kolovrati színművéről beszéltek, melyet ezelőtt két nappal a Vig-Színházban adtak elő. Kolovrati jó író hírében állott, azt mondták róla, hogy költői lelkű ember s hogy darabja iskolát csinál. A szoba egyik sarkában Podlupka Venczel, az írnök dolgozott s úgy látszott, mintha őt a dolgok kevéssé érdekelnék, mintha mélységesen elmerülve, aktákat másolgatna. Arcza sápadtabb volt mint valaha, egész testében megtörtnek látszott. Néha zsebkendőjével törölgette vörös, kigyulladt szemeit. Úgy hirtelt, hogy felesége mult éjszaka megbabázott egy kis fiuval s Podlupkának virasztani kellett. Ettől olyan sápadt. Állítólag Süppekit szándékozik felkérni keresztkomának.

— Egy érdekes *eset*, friss Liliputana, — nyilatkozott Mesteri, belépve az ajtón. Igen érdekes. Kedves, bájos, ha lehetne medaillonba foglalhatnám, ébenfába faraghatnám. Szinte rettenetes, annyi az igazság benne! — szólt mialatt fürkészőleg vizsgálta a Süppeki, a Kolovrati s a Fidélisz arcát. Süppeki és Kolovrati mosolyogtak; nekik a Mesteri esetei mindig oly komikusoknak, naivaknak tetszettek. Átnyultak a negyedik dimenzióba. Soha, semmi csiklandozó sem volt bennök. Nevettek rajta, aki bizonyára ismét valami »fenségeset«, »csodásat« talált egy ostoba, utcai eseményben. Hanem azért meghallgatták elég figyelemmel.

— Nos a dolog úgy kezdődött — mondá Mesteri, hogy egyszer csak, vagy két évvel ezelőtt, levelet ir nekem. Pusztaszivről az orvos sógorom: járnék közbe s helyeztessem át Szotyori Mariskát, a Jancsó Pista menyasszonyát, a pusztaszívi iskolához, hogy mint tanító és tanítónő egy helyre kerülve, megesküdhessenek. Jancsó Pista a pusztaszívi iskolának két év óta már is derék tanítója, egy kis háza is van a faluban; az iskolánál éppen egy állás üresedett; jóra való, művelt emberek, megérdemlik, hogy ügyüket pártolásban részesítem. Ezeket írta nekem, akkor a sógorom s a dolog sikerült is és ti talán még emlékeztek is arra a csinos emberpárra, akik egy alkalommal, vagy másfél év előtt, nálam jártak, itt a hivatalban — Jancsóék voltak. Eljöttek, hogy megköszönjék fáradságomat s legnagyobb jóltevőjüknek neveztek engemet. Én, őszintén szólva, kissé untam a dolgot s örültem, hogy rövidre szabták látogatásukat.

Akkortájt még csak sejtelmem sem volt, hogy az idő még egyszer élembe hozza őket.

Mondom, azt hittem, végeztem velök, mikor mintegy négy hónapra látogatásuk után, Jancsótól levelet kapok, melyben örömmel jelenti, hogy fia született s alázatosan kér, hogy vállaljam el a keresztapaságot a gyerekénél.

Haragra lobbantam. — Éppen csak ez kellett még! — fakadtam ki mérgesen s levelét a kandallóba dobtam. Persze, uri, gazdag, befolyásos keresztapa kell nekik és a falujokban ilyen nem akad. Nyilván valami drága ajándéokra is számítanak. Természetesen az ajándék a fő! Egyedül ezt láttam a suplicatio háttérében s haragomat még csak fokozta az a körülmény, hogy máris három helyen vállaltam volt keresztapaságot. S ime, most egy újabb, egy negyedik alázatos kérés áldozathozatalra. Anyagi és lelki teher és erkölcsi felelősség.

Igaz: mindebből a megelőző három esetben nem sokat éreztem. Nemi bonczolgattam a tényeket ily szigoruan,

sőt mindhárom esetben szívesen engedtem a felhívásnak. Az első két esetben pláne, magamra nézve hizelgőnek találtam. Éppen csak a negyedik felhívás, a Jancsóék levele hozott ki a sodromból s éppen ezt minősítettem vakmerő tolakodásnak. Ugy éreztem magamat, mint akit a poloskák egész raja fenyeget. Amikor az elsőt megfogtam, azzal áltattam magam, hogy talán nem is volt poloska, csak képzelődtem s nyugodtan aludtam tovább. A másikon azzal ütöttem el a dolog kellemetlenségét, hogy biztosan magammal hoztam valahonnan, mert az én szobám minden bizonynyal poloskamentes. A harmadik már bosszantott kissé, de végre is gondoltam, nincsen az a ház, ahol legalább három poloska ne akadjon, még ha folyton takaritanak is. Azonban a negyedik poloskánál elfutott a méreg s szinte megdermedtem arra a gondolatra, hogy ime, poloskafészek az egész szobám, ott tanyáznak a falakban, a tapétákon és a tapéták alatt.

— Mondom: Jancsó Pista levelére dühbe gurultam, ... de azután a keresztapaságot mégis csak elvállaltam és egy levélben felkértem a pusztaszivi patikust, egy régi ismerősömet, hogy helyettem ő tartsa keresztviz alá a Jancsóék gyermekét. A gyermek részére azonban semmiféle ajándékot sem küldtem. Jancsónak mindössze egy kimért hangon tartott üdvözlöt küldtem. Hadd vegyék észre, hogy ez egyszer alaposan elszámították magukat, hogy a remélt aranyóra elmarad. Végre is, egyszer csak bele kell fogni, hogy szerénységre neveljük az emberiséget!

De másnap mindjárt már meg is bántam, hogy oly ridegen gratuláltam Jancsóéknak s hogy porontyuktól megvontam ajándékomat. De a dolgon változtatni nem lehetett. De gondoltam, máskor, később mindent jóvá fogok tenni, — s az esetet lassanként elfelejtettem.

— Hogy Pusztaszíven mik történtek ezalatt, arról engem senki sem értesített; sem Jancsóék, sem a sógorom s én azt sem tudtam, hogy a kicsi Jancsót megkeresztelték-e valóban? Semmit sem irtak, Jancsóék még meg sem köszönték az elfogadott keresztapaságot. Még előléptésemhez sem gratuláltak. Mindezt súlyosan elítéltem s figyelmetlenségükben igazolását láttam annak, hogy mégis csak jó volt abba a keresztapaságba lanyhán belemenni. Neheztelnek az elmaradt ajándék miatt — gondoltam magamban. Hiába, mégis csak közönséges, haszonleső emberek. Ha tudtam volna, talán össze se boronáltam volna őket. A háládatlanok! Csak akkor fognak hirt adni magukról, ha a szükség újra rá kényszeríti őket; ha Jancsónak előléptetés, pótlék vagy valami egyéb fog kelleni.

Mesteri Kálmán cigarettára gyujtott, majd így folytatta: — És ami a legsajátságosabb, folyton csak a Jancsóék magatartásán rágódtam magamban. Ugyiszlóván észre sem vettem, hogy voltaképpen az előbbi három keresztgyermekem részéről sem törődtek velem, pedig azok drága ajándékokat is kaptak tőlem annak idején és szüleiknek segítségére voltam nem egyszer azután is.

... Éppen ma egy esztendeje annak, hogy Pusztaszíven a keresztelő megesett. Magam sem tudom, hogy ez az évforduló mint jutott eszembe. A kicsi Jancsó talán már jár is, már gagyog is, — tűnődtem magamban reggel s egy ismeretlen sugallatra elhatároztam, hogy holnap, szombaton leutazom Pusztaszívre s meglepem őket... A kicsi Jancsó számára már az ajándékot is megvettem: ezt az aranyórát, lánczczal... ugy-e csinos holmik, mi?

Mikor aztán feljöttem a hivatalba, asztalomon ezt a levelet találtam. Ösztönszerűleg kitaláltam, hogy Jancsó Pista írta. És ekkor újra felujult bennem az a méltatlankodó érzés, melyet iránta oly sokáig tápláltam. Fel se akartam bontani a levelet, — félrelöktem; ... biztosan ismét valami kéréssel zaklat, valamiféle pótlék, előléptetés kell neki, ami elég szemtelenség oly bántó hallgatás után. Így gondolkoztam, de már is éreztem, hogy levele felbon-

tásának nem bírok ellentállani s ez az érzés nem kíváncsiságból eredt, hanem a levél mélyéből szuggerált valami, hogy felbontsam a borítékot.

Mesteri Kálmán e szavaknál a kezében tartott levélre nézett, mintha gondolatban még egyszer át akarna futni rajta. Egy percnyi merengés után így folytatta:

— Azonban csalódtam! Sem pótlékról, sem előléptetésről nincsen szó levelében! Nem várt, nem remélt dologról értesít a levele. Minden szava meglepetés; pedig de könnyen kitalálhattam volna, hogy mit ír nekem Jancsó. Igazán érdekelne, hogy ti, akik az elmondottak után már ismeritek az egész esetet, jobb életismerők, vagy mondjuk helyzet-, esély- és emberismerők vagytok-e nálam s rá tudnátok-e jönni, hogy mit irt Jancsó Pista egy évi hallgatás után? ... Mit írhatott — ismételte Mesteri a kérdést és várta a feleleteket.

— Mi mást írhatott volna — mondá Süppeki, a tanácsos, mint azt, hogy egy második porontyuk érkezett s felkérte a keresztapaságra. Nekem is volt hasonló esetem. A tanító népség szapora, mint a tengeri malacz és telhetetlenek. Jó lesz őket ridegen elutasítani, amint azt én tettem annak idején s azóta békében hagyom.

Süppeki után Kolovratihoz fordult Mesteri.

— Én azt hiszem, mondá a poéta titkár, — hogy Jancsóék Pestre készülődnek látogatóba, egyenesen hozzád, hogy bemutassák neked keresztfiadat. Erről szól a Jancsó levele. Én mint vigjátékiró nagyon jól értem az élet szövevényes bonyodalmaikat s már előre nevetek rajtad, Mesteri... Igazán bohózatnak való témát látok az esetben. Te ugyan szépen belekerültél a csávába. Ne félj, úgy agyon robotoltatnak, hogy még... Mert a jó falusiak, ha felkerülnek, mindent meg akarnak nézni. Lásd, én az ilyesmiktől óvakodni szoktam. A parasztokat éppen csak hogy megfigyelem s felhasználom őket műveimben. Ugy rendezem velük az összeköttetéseket, hogy ők jövedelmezzenek nekem s ne én nekik. Egyik paraszt egy szép kanapét jelent, a másikon árából szenes lapátot veszek. Számomra csak ennyiben existálnak. De visszatérve Jancsóékra, mondok: Pestre való érkezésüket jelentik neked. Fogadni mernék, ez van a levélben!...

— Hát maga Fidélisz barátom, mi a maga véleménye? — kérdezte Mesteri az új fogalmazógyakornoktól.

— Én azt hiszem — válaszolta a kérdezett, hogy a tanácsos ur önagyága már kitalálta. De az is lehet, hogy Kolovrati titkár ur szintén kitalálta.

— Kis óvatos! — jegyezte meg magában Mesteri, majd ezeket mondá:

— Nem, ... nem! ... Sem ezt, sem amazt nem nem írta Jancsó. Egyiketek sem találta el. Jancsó barátom a következőket írta:

Drága, jó Keresztapám!

Fogadja, bár kissé elkésve, hálás köszönetemet azon nemes tettéért, hogy engem keresztfiának fogadván, Jézus társaságába bevezetett. Még nem is volt időm részt venni az élet örömeiben, még nem is boldogítottam kedves szüleimet mosolyommal s máris a szenvedés lett osztályrészem. Születésem percétől szenvedtem, míg végre eljött a halál s elragadott kedveseim kebeléről.

Hideg ajakkal kezeit csókolja keresztfia:

Jancsó Benő Kálmán.

... Egy pillanatra halotti hüvösség vonult át a szobán s szótalanok maradtak valamennyien. Az esetből valami a szívek mélyére szállt, az esetnek mégis csak volt lelke, volt benne valami megremegtető. És csak most lehetett látni; hogy a dolog Mesterit valósággal lesujtotta;

meghatottságát nem palástolta többé erőltetett mosolylyal. Pedig az egész oly semmiségnek látszott.

— Miért tagadnám — mondá maga Mesteri, — hogy e szomorú hír bánatra hangol. Hiszen annyira átérzem az esetnek rám vonatkozólag különösen lehangelő voltát. Ez a levél, amelyet az apa írt gyermeke nevében, úgy megvádol engem. Szenvedés, fájdalom volt hallgatásuknak oka! Mily kíméletlenül, mily galádul viselkedtem e szegény emberekkel szemben. És ők, mily gyöngédek, finomak, mily meghatóan nemesek és tisztesség voltak irányomban. De minderről már késő beszélni. Igyekeznem fogok jóvátenni azt, ami még jóvátétel. Most már minden bizonynyal leutazom Pusztaszivre! Még ma indulok, hogy ott legyek a gyermek temetésén. S elviszem neki virágokban az egykor tőle megvont ajándékomat. Az órával s a lánczczal alaposan megkéstem, akad talán még valaha alkalom, hogy valakinek ajándékba adjam. Virágokat viszek a kis Jancsónak, ezzel kérelem meg őt, ha ugyan az ember jóvátelheti a sirgödörnél, amit a bölcsőnél megtenni elmulasztott!...

— Eh, az egész dolog oly jelentéktelen, — jegyezte meg Kolovrati; — s annyi töprengést nem is érdemel. Az öreg Jancsó levele csupa hatásvadászat, csupa komédia. Az esetet tulságosan nagy árnyékban látod, pedig kis dolgoknak kis árnyéka szokott lenni. De mutasd csak azt az órát, hol vetted? Mennyibe került? s Mesterihez közeledvén, kivette zsebéből az órát lánczostól.

— Minden dolognak akkora árnyéka van — válaszolt Mesteri, — amekkorát mi adunk neki. A távolban uszó fellegóriásnak árnyékképe is semmi ahhoz az árnyékhoz képest, melyet egy, a Nap közelébe vetődött felhőske vetit.

Mialatt Mesteri beszélt, a többiek az órát és a lánczot vizsgálgatták, kézről-kézre adván a tárgyakat. Még Podlupka, az irnok is hátrafelé szegte a fejét s az ékszerekre vágyteljes pillantásokat vetett. Ő is hallotta a Mesteri esetét s az eset neki éppen kapóra jött.

— Mégis nem Süppekit fogom keresztkomának kérni — mormolta magában. Tőle ajándékot hiába várnánk, talán még el is utasítana. De Mesteri jó lesz. Ilyen ember kell nekem!

Áldott gondviselés, a gazdátlan órának, láncznak gazdája akadt!

Babér helyett...

Mikor leszáll csillagtalán, setéten
Az éj, örök nyugalmat sejtetőn,
A lelkem áttörvén e szemfédőn
Kint jár a napsugárban tarka réten,
Hol számtalan virágnak illatárja
Egy szebb jövő titkát élémbe tárja,
Ahol, cserébe vesztett Édenér',
A csalfa délibáb babért ígér.

Babért ígér s megyek vakon utána...
S ilyen bolyongás minden éjjelem,
Mert nem hiszem, hogy tréfát űz velem,
Mert nem hiszem, hogy végre meg ne szána,
S csak akkor ébrednek szörnyű valóra,
Ha jelzi a kelő napot az óra
S tükrömbe nézve, zöld babér helyett,
Látok egy sápadt, őszülő fejet...

Király Gizi.

Saison.

Pihenés.

— *Julius végén.*

Pihenek. Svájci hegyek fognak körül és kavarnak fejem fölött a felhőket. Az áhitott nyugalom megvan: pihenhetek. Bámulhatok az égbe és képzelődhetem: milyen messze is van a város, a pör, a gond és a verejték. Hallgathatom a madarak énekét és tejet ihatom. Gyönyörű természet, édes nyugalom! Hogy az ördög vigyen el!

Tessék tiz évet a szibériai ólombányáktól tölteni és azután ide szabadulni a svájci hegyek közé. Hegyek, fák, rét és avar. Ezek a hegyek, ezek a fák a léleknek nem mondanak semmit. Ez ott maradt a régi kinzó helyen és tovább fejt az ólomot. Ólom nélkül mit ér az élet? Az élet: a roskadásig való fáradtság. Az örökké való, elfojtott jajszó, a vágy zöld hegyek és boldog nyugalom után. A képzelődés: micsoda gyönyörűség lehet szabadnak lenni, tétlenül csatangolni hegyen-völgyön keresztül, minden forrás vizét megkóstolni és minden fát szeretettel megkérdezni: hogy van?

Ó, hogy a képességet az idilli valóságra kiölte belőlünk a hosszú, szakadatlan bányamunka! A világosság honából visszavágyódom a munka sötétségébe, mint a sátán vágyódnék a menyországból az izzó pokol után. Élet, hol a pörölyöd, hogy nem csapsz többé reám? Ti álmatlan villámlángok, ott fenn a levegőtlen műhelyben, kinek világítottok? Gyötrelmek, mik soha nem aludtatok, mit csináltok most nélkülem? Ti elégedetlenségéből táplálkozó ideák, melyik agyban huzódtatok meg, míg én itt az Egger pipálását nézem és iszonyodva sugom magamnak: nyaralok!

Ah, ott messze, messze, a föld gyomrában, ott szép lehet. Micsoda gyönyörűség meghalni vágyani a fáradtságtól és érezni a serkentő ostorcsapást: előre! Nézni és utálni az életet az ő milliónyi hitványságával és a jóság-nak siratatlán matiroságával. Küzdeni a mások bajáért és büszkén mosolyogva rejtegetni a tulajdon lelkem vonaglását. Szürkének vegyülni el a szürkeségben és nullának állni be a nullák közé! Irigyelni a másik kukacot, amiért az annyira vitte, hogy sajtbá esett. És vivódni, vivódni a bent forrongó indulatokkal, miket el kell nyomni és gondolatokkal, miket meg kell hamisítani, mivelhogy a lelkét folyton föltáró ember szemérmességével úgy érzi, hogy inkább meghalna, semhogy a lelkébe engedjen nézni.

Nyaralok. A hegyek éltető zöldjéből visszazáll a lélek az elhagyott kinzókamrába és tovább gyötörteti magát. Földézi a kisérteteket, amiktől menekült: kedves rémek, öleljetek meg! Maga korbácsolja föl idegzetét, melynek örökös remegése álmatlanná teszi az éjszakát. Belekapaszkodik a betegségbe, amely el akarja hagyni: ne hagyj el! Mihez fogjak, ha nem szenvedek? Édes nyughatatlanság, legalább képzeletben hadd élvezzelek! Mert ezt a békét, ezt a nyugalmat nem bírom el. Ez az enyészet. A lélek tartalmát vesztette, de tovább dolgozik és megőrli önmagát.

Micsoda rettenetes barbárság ez, négy hétre érték-telenné tenni magát pihenés ürügyén. Megakasztani a munkát, mely, mint a lejtőn járó kerék, nem tud megállni, ha csak sziklakövön szét nem roncsolódik. A ma és a holnap közé ékelni négyheti pauzát, miközben nem száll le a nap, nem jönnek a csillagok.

Pihenés? A legszörnyűbb munka éppen ez. Félig kinyílt virágot visszaszorítani csirájába: várjatok, míg hazajövök. Gondolatokat, mik az ismeretlenség fekete tengeréből kidugják fejüket, egyre víz alá buktatni: fulladjatok meg, mert én most pihenek. És éppen ebben az időben nyílnak dúsabban a virágok s torlódnak egymásra a gondolatok. És ott kell állni lesbén, baltával a kézben s leütni mindent, ami ebben a tilos időben élni akar.

Nem, a pihenés csak annak való, aki sohasem fáradt el, valamint az éden kertjében csak az élhetett, aki sohasem volt rajta kívül. Az édenből kivert emberpár már csak a kunyhója falát akarja ékesebbé tenni, de a paradicsomba nem vágyik vissza, mivel ott nincs kunyhó. Aki négy hétig tud semmit se tenni, az egész életén át semmittevő. Aki ebben az időben jól érezheti magát, gyermek, vagy oktalan. De semmiképen sem szorul a pihenésre.

Romlott ember, bomló lélek fölfogása ez. S már csak annyi egészségem van, hogy láthatom beteg voltomat. Emlékszem, az időre, amikor nem így volt. Mikor könnyű szívvél és semmi batyúval nekivágtam a havasoknak s magas dalolásomat visszaverte a feneketlen sziklafal. Édes ifjuság, mikor még együtt éltünk, bagóhiten! Mikor még csak álmodtam Szibériáról és azt hittem, az a sok ólom, amit ott fejthetek, mind aranyvá válik a kezemben. Mikor még szavá volt minden virágnak és a madár az ágról rám kaczagott: ugy-e, jó ott? A gyík a napos kő alól reámpislogott: szeretnéd utánam csinálni?

Versek, miket akkor faragtam, halandó ember nem látott benneteket. Közölhetetlenség édes aranykora, miért nem maradtál meg? Az igazi poézis közölhetetlen. Amit másoknak érthetően meg tudok mondani, nem érdemes, hogy megmondjam. De amit a fák súgnak az embernek, amit a madarak csicseregnek, mindazt a búbajos zöldséget, aminek a robogó életben hangja nincs, az igazi költészetet, amit át lehet érezni, de megérteni nem, a lélekben visszatükröződő pogány mesevilágot mindenki magának fedezi fel, a maga lelkébe rejti s megőrzi ott legalább emlékként annak, hogy értett ő is a madarak nyelvén.

A természetet nem lehet elhagyni, mint a kedvest, aki bünbocsánattal tárja elénkbe karját. A természet egy életre jegyzi el magának az embert, aki elhagyja, többé vissza nem térhet ölébe. Nem üzheti el, hiszen a kerubok lángoló pallosa is elhamvadt már ebben a gyárvilágban, de megfagyasztja a rideg ölelésével, ellenséges némaságával.

Hallgatódom. Madár dalol, bogár zümmög. A fák lombjai titokzatosan suttoznak — idegen nyelven. A fűben, az avarban suhog valami, tán gyík, tán kigyó. Mindezt hallom és nem értem. Puszta, halott minden. És bennem is megfagy minden érzés. Virágot tépnék kedvesem hajába

és nem merek. Mintha mondaná valaki: a koronaherczeg-utczában, a virágos boltban vásárolj! Az erdő mintha felém búgná: majd a téli tárlaton gyönyörködj bennem!

Pihenek. S hogy a fejem fölött zugó erdő hűsét megérezhessem, álmodom az olvadó aszfaltról. Ah, hogy szakad a verejték homlokomról! Hogy számlálom a napokat, mik a szabadulás órájától elválasztanak! Addig pedig huzzuk az igát, politizáljunk és meséljünk. Majd csak vége szakad a rabságnak! Négy hét a megváltás, ezalatt megújodom.

De nem, hiábavaló képzelődés. Fejem fölött zug a lomb és torkomat fojtogatja a türelmetlenség. Itt vagyok, nem képzelődés, itt vagyok! Be vagyok zárva. A zöld természet börtönében fogva ülök és csörgetem a tétlenség bilincseit. Ó, csak szabad volnék, lánczra verve, igában görnyedve! Fudokolva kapkodni levegő után, megroskadó inakkal loholni egyre előre és véresre sarkantyuzni az agyvelőt: gondolj már valamit, hiszen azért élsz!

Ha ott lehetnék, ahol pihenni vágnak! Sohse megyek többé el. A vizimalmot elvitték szélmalomnak, hogy pihenjen. A kerekeit nem ostorozza többé a zuhogó ár, de a malom nem pihen, hanem porhad, haldoklik. Megöl a türelmetlenség. Megmérgező a friss levegő. Megőrjít a nyugalom. És nincs más, ami tartja bennem a lelket, csak a boszu vágya. Megmérgezem én is ezt a tiszta levegőt: nem kell, el vele! Befújom szivarom füstjét a balsamos levegőbe, felhőbe boritom magamat és itt a svájci hegyek zöld koszorújában szívom az otthoni levegőt. Ah, micsoda gyönyörűség győzelmesen verni vissza ezt a tolakodó egészséget! S ebben a szivarfüstös felhőben éled újra az elmém is, gondolkodhatok úgy, mint ott, ahol ez a füst otthon van. Nikotinos bűzébe bámulva földézhetem az egész nyugos tündérvilágot, melyből száműztem magamat, a távolba látok rajta keresztül. Amint bódrosodik, amint oszlik az uj szippantástól hatalmas sűrűsége kap, ismét rezegnek az idegek, éled az agyvelő és csillogó fantáziával kergeti élelem, mint a vad nyomát, az elhagyott gondolatot. S amint újra zaklat a kín és bomlik bennem a nyugalom rendje, érzem, hogy megtaláltam önmagamát s pihenek, igazán pihenek az álmatlanság párnáján.

De nyugodj meg, szegény ember, nem tart soká. A nap rövidül, nyulnak az árnyak és sárgul az erdő. Nem tart soká és ismét ott leszel, ahol nem terem zöld levél és nincs hervadás. Ahol, mint a kőszénbányában, minden örökkévalón fekete. És te oda állhatsz, lankadó izommal suhintva a csákányt és építhetsz a hallhatatlan semmiségen, amit emberi alkotásnak neveznek, amibe belesorvad a test, búra válik az élet, lankad a lélek, de amin kívül nincs számodra hely. Türed a pihenést, visszakerülsz oda, ahonnan örökké kivágyódik az ember, de ahonnan távozni lehetetlenség. Majd ha letelt a pihenés megpróbáltatása, ez a mostani, szép, élettelen természet is megelevenül. Kigyullad agyadban, mint gyönyörű képzet és ismét megérted. Mert akkor már a te lelked alkotása lesz és az ember nem érthet meg mást, csak amit maga alkotott.

Semper.

A jelenés.

Irta: EDMOND HARAUCOURT.

Igen, laktam én is Münchenben, de az egész városból alig láttam valamit s nem tudnék három mondatban sem beszámolni felőle.

Tavaszzal tettem le az érettségét. Apám azonnal ebbe a bajor városba küldött, hogy megtanuljak németül s ott kellett maradnom néhány hónapig, penzióban egy igen komoly családnál s egy olyan házban, melynek már falai is unalommal árasztották el a lelkemet.

— Oh, ez nem valami kellemes dolog lesz — gondoltam magamban — és ez a harmadév majd meglehetősen kinyulik!

A fiatal francia nem túlságosan kíváncsi idegen népekre és szokásaikra: nekünk francziáknak közös, eredendő vétkünk, hogy járjuk az országokat, anélkül, hogy látnók vagy megértenők őket s inkább a nők körvonalait nézzük, semmint a nemzetek szellemét vizsgáljuk.

Leszálltam a vonatról és valamennyi szép ábrándom egyszerre szétfoszlott. Egy szentimentális Gretchenről, a legendákból kilépett Gretchenről álmodoztam, Goethe vagy a házigazdám leányáról, aki majd költőivé teszi müncheni tartózkodásomat.

Mert már akkor szokásom volt, hogy minden tavasszal szerelmes lettem, gyorsan, erősen, halálosan szerelmes. De házigazdámnak csak egy fia volt. Nagy, buta kamasz, aki nyomban nagyon ellenszenves lett szememben.

Éreztem, hogy a legvégzetesebb elhagyatottság vár én reám.

Szobám kényelmesen és izléstelenül volt berendezve. Két egymással szomszédos kertre nyilottak az ablakai. A mienkre és egy másik házhoz tartozóra. Annak a másik háznak az ablakai éppen szemben feküdtek a mieinkkel. Ezek a szembenfekvő ablakok még némi reménnyel töltöttek el. Kétségtelenül megjelenik egyikben a keresett rokonlélek...

A rokonlélek késedelem nélkül meg is jelent.

Még ki sem csomagoltam podgyászomat, el sem rakosgattam holmimat, mikor egyszerre, fölemelvén fejemet, harmincz méterre tölem, az átellenes ablakban egy nőt pillantottam meg, aki reám nézett.

Hogy közelebről lássam, fogtam távcsöveget és lehetőleg úgy, hogy ő észre ne vehessen, megnéztem jobban arczát. Egy pillanat alatt minden megváltozott körülöttem.

Soha szebb teremtést!

Dus ifjuság duzzasztotta füzőjét, arczát. Mint Faust Margitjának: hosszú szőke hajfonata vállára csüngött alá. Nagy, sápadtan kék szemében valami lágyság borongott, mely szinte bánatba olvadt át.

Nyomban azt gondoltam, hogy gyásza van s nekem meg kell vigasztalnom. Az ifju szívek egymást megértő hirtelen szimpátiája öntött el azonnal és lelkem mélyén már szánalommal susogtam:

— Szegény leány... Mi baja? Mondja meg, ne féljen...

A leányka, egyébként, nem látszott félénknek. Inkább meglepetten, mint sértődve nézett maga elé; félelem nélkül, nyílt tekintettel; mikor megpillantotta az új arcot: csodálkozott; mikor megint eltűnt előle, várta, hogy újra meglássa; ezt a lelki egyszerűséget nagyon bájosnak találta és őszintének.

Párisi leány elbujt volna — mint ahogy én tettem — s úgy igyekezett volna kifürkészni engem, hogy kíváncsiságát ne láthassam.

Ime, én vettem fel a nő szerepét és ez a nő most

megszégyenített. Éreztem, hogy elpirulok és kiléptem rejtekemből. Az ablakhoz léptem és kikönyököltem, az olyan emberek ártatlan ábrázatával, kik a tájat nézegetik.

A leány nem távozott.

Nyugodtan szemlélte s ez engem csakhamar zavarba is hozott. Büszke nyugodtságom az övé láttára egyszerre semmivé lett; tekintete nyíltsága megfélemlítette az enyémet. Mintha kérdezte volna:

— Ki ön? Miért jött!

— Szeretni önt.

Ezt szerettem volna átkiáltani, de bizonyos, hogy ez illetlen lett volna a csinos bajor leánynyal szemben. Hát csak egy sokatmondó szempillantást vettem feléje.

Annyira kényelmetlenül éreztem magam, látván, hogy egyre reám tekint, hogy elhagytam helyemet. Magamhoz akartam térni kissé: folytattam podgyászom kicsomagolását. Ez egyszersmind annyit is jelentett:

— Látssa, állandóan letelepszem. Ön mellett maradok.

Megértett-e? Akkor nem kételkedtem benne, sőt azt is kikövetkeztettem, hogy örül ennek, mert arcza lassanként elvesztette szomorú kifejezését.

De az ebéd ideje elérkezett s házigazdám családja már várakozott reám odalenn. El kellett hagynom szobámat, amit én csak nagy sajnálkozással tettem meg s azzal a szándékkal, hogy sietek vissza, mert megsejtettem, hogy ebben a szobában, e négy fal között fogom tölteni rajnán-túli tartózkodásom legkellemesebb részét s minden germán tanulmányaim e szőke alakra fognak szorítkozni.

Mihelyt az ebédet elfogyasztottuk, csakugyan visszamentem szobámba azzal az ürügygyel, hogy leveleket kell írnom. Becsuktam az ajtót is.

Szomszédnóm a kertben sétált, egy korosabb hölgy társaságában, aki lépésről-lépésre követte.

Sokkal magasabb volt, mint gondoltam; királynői méltósággal, igen lassan lépdelt. Csokrot kötött, mielőtt egy virágot leszakított volna, gondosan nézegette és töprengett; észrevettem, hogy néha, abban a pillanatban, mikor le akarta tépni, felemelte fejét, mintha valamely intelemre ügyelt volna, vagy magában számított volna, s gyakran odébb ment, anélkül, hogy a virág szárát letörte volna.

Függönyöm mögül sokáig néztem ezt.

Végre a fiatal lány átadta a csokrot anyjának és a kert közepén álló vízmedenczéhez lépett, feltúrta ruhája lebegő ujját, könyéken felül és én megcsodálhattam kerek, fehér karjait, melyek szinte ragyogtak a vitzükör alatt.

Anyja megszólalt:

— Elég már Röschen, elég!

— Olyan meleg van, anyus!

Komoly hangja melódikus volt, ugyanaz a szomorúság csengett benne, mint amit arczáról leolvastam; nem hasonlított más leányok hangjához; én izgatott lettem, mihelyt meghallottam.

Az anya pedig tulságos engedékenységgel mondotta:

— Igen, leányom, meleg van. Menjünk be.

Valóban az a májusi nap meleg, viharra készülő volt, ránehezedett az idegekre, s a távolból tompa mennydörgést lehetett hallani.

A két nő visszatért a házba, aztán megjelentek a szobában. Az anya megcsókolta lányát és távozott.

Én kinyitottam ablakomat.

Szomszédnóm az asztala mellett ült. A zajra, melyet az ablaknyitás okozott, felkapta fejét, észrevetv, fölkelte s egyenesen az ablaknak és felém tartott.

Nekibátorodtam: köszöntem és rámosolyogtam. De a leány meg sem mocczant. Azt is hihettem, hogy nem látta, azt is, hogy nem akar tudomást venni merészségemről. Az ajkamra fagyott mosoly meglehetősen ostoba lehetett...

Ismét kényelmetlenül éreztem magam és vakmerő-

ségem megint odalett. Nem tudtam, hogy' viselkedjem és éppen ezen tanakodtam magammal, mikor a szép német lány az asztalához fordult vissza, fölvette csokrát és az ablakhoz lépett.

Nagy gonddal egy iriszt választott ki; sokáig nézegette, aztán felém hajította, s a virág lilaszín vonalat irt le a levegőben. Én ösztönszerűleg feléje tártam karjamat:

— Röschen!

Akaratlanul és hangosan kiáltottam nevét. Ugy látzott, meglepte, hogy tudom és nagyobb figyelemmel tekintett rám. Karom' még egyre kitárva tartottam feléje és a virág felé.

Bizonyára nagyon furcsának találta ezt az állást, mert nagyot nevetett, bókolt és becsukta az ablakot.

Kissé bántott a dolog.

Elhatároztam, hogy kimegyek szobámból s aznap nem is mutatkozom. Egyébként erősen foglalkoztatott az ügy és magyarázgatni próbáltam a szép német lány viselkedését.

Ezt mondtam magamban:

— Ebben az országban igen különös a lányok modora.

Ebéd alatt megtudtam gazdáméktól, hogy a szomszédos ház egy derék, gazdag polgáré, ki leányával lakik benne, s megértettem, hogy kíváncsiságom csak gyanút ébresztene, anélkül, hogy felvilágosítást nyerhetnék.

Az este még viharosabb volt, mint a nappal.

A két ház között terebélyesedő hársfa lombjában egy csalogány dalolt szenvedélyesen. Egyedül ültem szobámban; lámpám nem égett; várakoztam.

A szembén fekvő függönyöket gyöngye, sárga fény világította meg. S hirtelen feltárult az egyik ablak. Szemem elvakult, szívem a torkomban lüktetett eszeveszettül.

A fiatal leány teljesen meztelenül állt az ablakban. Éjjeli mécs fénye világította meg körvonalait. Oly izgatott voltam, hogy azt hittem: elájulok; a lábom nem bírta el, egy székre roskadtam.

Soha egyéb meztelenséget nem láttam, csak női szobrokét. Ez azonban nem hasonlított azokhoz: teltebb keble volt, szélesebb csipője, rózsás, lágy volt a maga egészében. A leány két kezével megfogta kibontott haját, majd égnek emelte karját, úgy hogy haja, melyen átszűrődött a fény, aranszárny gyanánt emelkedett feje fölé...

Lélekzetem' visszafojtva, magamon kívül néztem... néztem. A bámulat szinte megdermesztett. Ajakam csókra csucsorodott. Egész lelkem a szemem bogarában összpontosult, de oly erősen néztem, hogy lassanként semmitsem láttam...

Lila, narancsszín, zöld fénykarikák vonultak el szemem előtt. Reszkettem és szörnyű fájdalom szorongatta koponyámat.

A gyönyörű teremtés még egyre égnek tártan tartotta két karját, s úgy lengette, mozgatta, mintha a csillagokat hívogatná.

Teste tartásában volt valami papnői, valami áhitatos, ami tiszteletet, csaknem félelmet parancsolt.

Bizonyára ezért rogytam térdre, s könnyörgő helyzetben maradtam ott, összekulcsolt kézzel, hogy imádjam ezeket a remek, szüzi mozdulatokat.

Eszembe sem jutott, hogy távcsővem kezembe vegyem — csak mikor az ablak bezárult.

Sokáig térdeltem még, mert nem volt elég erőm, hogy felállhassak, idegeim összezuzta, lábaimat megrokkantotta ez a látvány, s mikor végre fölkeltem, az inaim alighogy elbirtak.

Olyan nehézkesen lépkedtem szobámon át, mint azelőtt soha még és végtelenül szomorú voltam...

Miért?

Alighogy lefeküdtem, könnyekben törtem ki, belesírtam párnámba, a könnytől nedves vánkost csókjaimmal halmoztam el...

Ma már tudom, mért voltam akkor bánatos.

Szerettem.

A nő megpillantása egyszerre, minden átmenet nélkül férfivá tett.

Először szerettem. Egyszerre vége volt a kollégiumi szerelmecskéknek, a vakációk flirtöknek, melyek megelőzsenek egy lopott csókkal, egy kis levéllel, egy kézzsoritással, vagy egy virágszállal.

Uj ember nyilatkozott meg bennem; nem ismertem önmagamra, gondolataim tárgya megváltozott, s lelkem egy pillanat alatt megérett. Az a bizonytalan kíváncsiság, a csókok és ölelések ama örvendő várása, mely a serdülő ifjat jellemzi, mély, komoly, gyöttrő érzéssé lett: vágyakozássá.

Oh! az első meztlen nő, akit szüzi szemmel megpillantottunk! Nem is sejtje megjelenésének sejtelmes hatalmát, azt a szent zavart, melyet okoz, azt az aggodalmat, melyet szívünkben kelt, s nem tudja: mennyire belevésődik egész valónkba, hogy soha, soha el ne feledjük!

A földi Paradicsom első izgalmait ébreszti uj életre bennünk s mindegyőnk megismerte ifjúságában egyszer azt az elbódult bámulatot, melylyel Ádám fölébredt, midőn tudatossá lett szemében, az áldott kertnek közepette, a nő meztelensége, mindazzal az örömmel és fájdalommal, amit világra hozott!

Ennek a szűznek szépsége, aki megjelent. éjszaka ablakában és ég felé emelte karját, attól fogva betöltötte minden gondolatomat: csak őt láttam s csak róla álmodoztam. Minden egyéb eltűnt előlem. Ez a látomány úgy állott valómban, mint valamely szobor, egy templom közepén, ideáli fehéren s a világon minden egyéb köröskörül fekete volt.

Ajkam csak egy szót tudott kiejteni, az ő nevét s annak szótagjait mindegyre magam elé mormoltam, mint a haldokló az imát.

— Röschen... Röschen... Röschen!

Mikor másnap reggel újra megláttam, világos ruhába öltözötten, ugyanabban az ablakban, kezem önkéntelen imára kulcsolódott.

Talán bocsánatot kértem tőle, hogy szent szépségének titkába behatoltam. Talán...

Nem tudom.

Csak azt tudom, hogy kezem összekulcsolódott, szememet könny öntötte el, és semmi szemérmetlen gondolat nem szennyezte be lelkemet. Amint távolról néztem, szerettem volna szívemre szorítani, szerettem volna belezokogni haja szökeségébe; de úgy éreztem, hogy ez az ölelés mégis tiszta lett volna, mert vágyamat annyira át meg áthatotta a tisztelet.

Bizonyos, hogy érzelmeink jobban áthatolnak a téren, mint szavaink. Bizonyos, hogy láthatatlan fonalak vezetnek egyik lélekből a másikba a belőlünk kiáradó rezgéseket, s a szívek hallják ama szavakat, melyek hangtalanul bugygyannak fel a többi szívekből.

Mi ott álltunk, én az én szobámban, ő az övében, a két kert által elválasztva, és nem is ismertük egymást. De azonnal megismerkedtünk, azonnal beszélgettünk, bensőségesen, hosszan és megértettük egymást, pedig egyazon nyelvet sem beszélünk s azonnal szerettük is egymást.

Sem ő, sem én nem gondoltunk az akadályokra, a lehetetlen álm döreségére. Idegen voltam Németországban s átutazó ebben a városban, ahol tán mindössze egy-két hónapot fogok tölteni, fiatal voltam, kenyérkereset nélkül álló, nem gondolhattam arra, hogy nőül veszem, hiszen tizenhat évem nem is illet a leány tizenkilenc esztendejéhez — mert annyinak látszott Röschen.

De törődik-e fiatalember az ilyesmivel?

Szerettem, imádtam, életemet adtam volna érte, mindenemet ami jövőm életemben enyém lehet.

Kivántam, enyémmé tettem, mint ő engem a magáévé, és semmi el nem választhat bennünket csak a halál maga...

Igy eszmélkedtem.

Gyönyörű, áldott órákat töltöttem el így.

Zárt szobámban, mindenki elől rejtőzve, úgy, hogy csak ő láthatott, egészen az ő szemléletébe mélyedtem. Naponként kétszer sétált, meghatározott időben, lenn kertjükben. Mindig anyja kísérte. Szobájában is gyakran meglátogatta, amit én előre tudtam Röschen viselkedéséből, mert olyankor sokáig hallgatózott az ajtó mellett; olyankor eltűntem az ablakból.

Soha meg nem lephetett bennünket az édes anyja.

Mihelyt a koros hölgy távozott, szomszédnőm elfoglalta előbbi helyét az asztal mellett, kissé félre, bizonyára, hogy senki más ne láthassa, csak én...

Finom kézimunkákon dolgozott, s minden pillanatban felkapta fejét. Nyíltan, őszintén nézett felém.

Néha rám mosolygott, mélabusan, vagy gunyosan; s valahányszor rám mosolygott, mindannyiszor édes borzadás futott át testemen.

Kezemet ajkamhoz emeltem és lassan, bátortalanul csókot intettem neki.

Vártam a választ.

Röschen visszaküldte a csókot.

Én halkán, végtelenül halkán átkiáltottam:

— Szeretem!

Talán magam sem hallottam saját hangomat, de a leányka megértette szavam, mert ugyanoly néma ajkmozdulattal felelte:

— Szeretem!

Akkor a világ biborfényt öltött szememben, az életet gyönyörűnek, a jövőt ragyogónak láttam.

Nem is jártam a földön. Megkönnyült testem az ég felé lebegett. Szerettem! S ő szeretett. Szeretett, a templom istennője, az éjszaka rózsája, a mezíten szépség, az egyetlen nő!

És ezentul lesz jogom karomba szorítani ezt a szűz testet, mely már szemeimé volt. Amit loptam, azt most önként nekem adta!

Hálám ezt kiáltotta szívem mélyéről:

— Köszönöm!

S attól fogva még bensőségebb lett barátságunk.

Papirlapokra nagy betűkkel német mondatokat irtam, s tegeztem a leányt. Röschen épugy felelt, s néha ő is tegezett, de legtöbbször csak aforizmákkal, idézetekkel, általános mondatokkal fejezte ki mondanivalóját, melyekben ritka volt a személyes fordulat.

Ezt a tartózkodást én a meglepetéstől való félelemnek tulajdonítottam. Mert anyja minden perczen beléphetett a szobába.

De választai néha oly bonyolódottak voltak, hogy nehéz volt kihüvelykezni értelmüket.

Ha ezt irtam:

— Dalolj, hogy a hangodat halljam;

O így felelt:

— A madár dalol.

De ő maga nem dalolt.

Ezt irtam.

— Szívemre szeretnélek ölelni.

Igy felelt:

— A szív ver.

— Mutasd a mezíten karodat!

— A kar ölel.

És mindig így.

Röschen enyém volt, annyira enyém s mégis oly kevésbé enyém! Haragudtam, hogy csak távolból láthatom, hogy szememmel ölelhetem, anélkül, hogy karjaimba szoríthatnám, hogy a muló napokat kell számolnom és türelmetlenül várnom a semmit, hogy közeledni látom az elutazás napját s még mitsem tettem boldogságom megközelítésére!

Ez annyira aggasztott, hogy féltem, belebetegszem az izgalomba.

Éjszaka órákhozott ébren maradtam és lestem gyönyön a sárga, virrasztó fényt...

— Ott alszik!

Fölidéztem emlékezetembe gyönyörű testét, kitárt karjai közt domborodó fehér melleit.

— Az, ajkad'! Oh, nyujtsd az ajkad'!

Csókot küldtem a sötétbe, a vastag fal felé.

Minden éjjel ugyanaz a csalogány énekelt mind a kettőnknek, ugyanazon a hárson, mint az első jelenés estéjén s minden este hallgattam ugyanezt az édes muzsikát és vártam...

De bálványom nem mutatkozott s én éjszakáról-éjszakára lázasabb türelmetlenséggel vártam...

Igy támadt az a gondolatom, hogy átmegyek hozzá; a kísértés kezdetben örütségnek tűnt föl szememben, mert sértő volt a leányra nézve, veszedelmes számomra s el is vettem magamtól az eszmét.

De később már csak e terv előnyeit mérlegeltem; a gyönyörűséget, melyet ígért; aztán már szükségesnek láttam, halaszthatatlannak; végre az eszközökön gondolkodtam, melyekkel végrehajthatom szándékomat.

Sok nehézség nem tornyosult elébe: lemenni a kertbe, ez könnyű volt, ami pedig a választófalat illeti, mely szabálytalan terméskövekből volt összeröva: azon is hamarosan átkerülhetek; legkínosabb lesz Röschen első emeleti ablakáig feljutnom.

Gondosan tanulmányoztam távcsövemen át az épületet s minden követ.

Szívem oly erősen dobogott, hogy a látcső reszketett kezemben. A földszint fölötti párkány és a vasfogu vízlevezető csatorna megkönnyítették a felkuszást. Huszszor is végigcsináltam magamban: ide teszem bal lábamat, oda jobb kezemet; aztán cserélek, a jobb kezemet ide és tovább: bal, jobb, bal... elérem az ablakot:

— Szeretlek!

És csókolódzunk...

Ezt irtam papírra:

— Elmegyek hozzád, akarod?

Egy virágot dobott le felém.

— Ma éjjel, akarod?

Röschen örvendezve ugrált és tapsolt.

— Nyitva hagyod az ablakod, akarod?

Kitárta az ablakot.

Ó, be édes az első légyott extázisa, nyári éjszakán, tizenhat esztendővel.

Ugy tetszett nekem: az egész világ csak arra való, hogy azt a ragyogó órát várja. Az ész, a fenyegető veszedelmek tehetnék-e valamit, ha a szerelem csábit, ha édes, részegítő ölelés ígérkezik?

A napot igen hosszúnak véltem. Az alkony csak nem akart leszállni! Egyre lestem az égboltozaton a hunyó nap első vörös foltját s mikor végre megjelent: életem alkonyát köszöntöttem ebben az alkonyatban.

— Szeretlek! Megyek hozzád! Látni foglak közelről! Ajkam a tiédre tapad! És karom átfonja karcsu termeted! S fehér könyöködöt, melyet ragyogni láttam meszsziról, vállamon fogom érezni. Ez az érintés, melyről álmodoztam, megborzongatta egész testemet... Szeretlek...

Soha meg nem adta, amit kértem, bármi volt is az. Szinte úgy tűnt volna fel, mintha nem akarna megérteni.

Talán ő is azzal vádolt engem, hogy nem értem, mert néha olyan mondattal, vagy jellel fordult hozzám, melyre felelni nem tudtam.

Játszott volna vélem?

Megtörtént, hogy egy-egy közömbös tárgyat mutatott fel s egy kézmozdulattal kérdést intett: egy képet, egy zsebkendőt, vizes palaczkot kezében s mikor látta meglepett hallgatásomat, megfordult, kaczagott és nem törődött tovább velem!

Egyszer azonban igen haragosnak láttam.

Mindent, ami a kezeügyébe került összetépett, összegyűrt és összezuzott. Nagyon levért, hogy ilyen rosszkedvűnek látom s igyekeztem megérteni haragja okát, de ez nem sikerült s én azt hittem, hogy én idéztem föl, valamely félreértéssel ezt a haragot.

Nem tagadhattam, hogy kissé különösen viselkedett, de ezek a bizarrságok cseppet sem bántottak engem. Hamis helyzetünknek tulajdonítottam csak, a közeledés lehetetlenségének. Mindketten úgy szerettünk volna egymás mellett ülni, beszélgetni, boldogságunkat teljesen kiélvezni és nem lehetett!

S engem már bosszantott, kinzott ez.

S így ítéltem felőle is.

— Szegény angyalom! Mennyire boldogtalan, hogy így kétségbeesik.

De én is bolgogtalan voltam és éppoly türelmetlen, mint ő. Már nem értem be azzal, hogy megmondjuk: szeretjük egymást!

(Folytatása következik.)

Krónika II.

Prológ.

— szept. 1.

Tegnap este benéztem egy színházba: három hónap óta először. S mint amiként az ember minden tavasz békőszöntésekor ujjal átérzi és átérti a szabad, viruló természet megunhatatlan varázsát, épp így, a színházi év eme számomra első napja is megértette, meggyőző erővel átérezte velem az emberiség legkedveltebb mulatóhelyének, a színháznak óriási varázsát. Ha benne vagyunk a szezonban, ha mindennapi kenyérünkbe lett ez a multság, akkor nem jut eszünkbe s nem is oly nyilvánvaló ennek az unott kenyérnek mások, a tömeg számára való áhitott kalács volta. Hajlandók vagyunk tehát a gunyolódásra vagy megdöbbenésre, ha a színházkultusz folyton tapasztalt és emlegetett óriási, szinte beteges méreteit látjuk. Ilyenkor inkább az egyes darabok művészi kvalitásai, izgató pikantériái vagy — ez a leggyakoribb eset — elszomorító üressége keserítenek. A szezonban színházakat látunk s művészi szempontból — unjuk őket, ilyenkor, megnyilta küszöbén a színház, mint társadalmi jelenség áll előttünk s ily szempontból teszi érdekessé a vizsgálódást.

Mije a középeurópai nagyvárosnak a színház, hogy oly óriási a varázsa és vonzóereje? Mi ad annyi fontosságot és szükségességet annak az élvezetnek, amit nyújt, hogy egy oly nyilvánvalóan szegény város mint Budapest s a koldus vidéki városok is egyik legfontosabb köz- és magánügyként nézik a színházat és színházba járást?

Rómának kenyér és czirkuszjáték kellett, Párisnak, Berlinnek, Bécsnek és Budapestnek, különösen Budapestnek kenyér és színház. De mennyire más, mennyire gazdagabb, változatosabb az a menü, amit a mai színház nyújt, mint az antik czirkuszé. Igaz, néhány véres fogás hiányzik róla. Tigriseket nekünk már csak karikán átugorva lehet látni, — én a *színház* fogalomba beleértém az orfeumot és czirkuszt is, aminthogy e három fogalom határai megállapíthatatlanok és területeik egymásba átfolynak — s nem felharapott hasu keresztények zsigereit nyalogatva. Gladiatorok nem döfik ma már egymásba a vasat, legfeljebb díjbirkózók érintetik a földdel egymás mindkét vállát. De viszont milyen hallatlan gazdag a mai színpad a vértelen mutatványokban. Szelid, ártatlan mulatságot, izgató, perverz kéjelgést, könnyed, játszi elméskedést, komoly, mély bölcselkedést egyaránt nyújt egy nagyváros tiz usque ötven színháza. Mindenféle társadalmi rétegek és embertípusok megtalálják a magukét. Orfeum, zenés kávéház és operette kiszolgálja a naív tanulatlan külvárosi százezreket s a léha, tanult, de műveletlen kaszinói százakat. Az opera egy hóbortos áltudománynak, a zenei műveltségnek az áldozatait s a zenét mint megnyugtató vagy izgató szert fogyasztó intelligens zeneélvezőket vonzza. A komoly drámai színházak a gimnázisták s más egész életükön át gimnázista lelkű, kissé naív, de tiszteletreméltóan idealista emberek templomai. Ime ebből már látható: a színház ma mulatóhely, tivornyatánya, idegszanatórium és szabad-egyetem egyaránt. A mulattatás mellett izgat, butít, csillapít és felemel. A mai erős differenciáltság korában egyetlen színház igazgatója se teszi alapelvévé. Faust színházigazgatójának elvét: *Wer vieles bringt, wird manchem etwas bringen*, de a színházi termelés a maga összességében, az összes színházak egyeteme ebben a szellemben alakult.

Ez a túltengő színházkultusz nagyon érthető, de egyáltalán nem valami örvendetes társadalmi jelenség. Legnagyobb része annak, ami például budapesti színpadon látható olyasvalami, amiből sokkal kevesebb is, mint amennyit ez a nyomorult város elfogyaszt, bőven elég volna. Hagyján, hogy a gimnázisták, a női egyetemi hallgatók, a józsef- és ferencvárosi u. n. intelligencia képes a Nemzeti Színházban harminczszor megnézni valami angol limonádét vagy magyar hazafias vinkót, még az opera érdeklődés-abszorbeálásába is bele tudok nyugodni, legfeljebb azt tartom, hogy kevesebb állami támogatással, inkább magára hagyva próbálná ezt meg, sőt a Víg-színház is produkál, nem annyira a drámairás, mint a színészet terén egy s más olyan dolgot, ami kulturális értéknek nevezhető, hanem már a többiek igazán csak a mi társadalmunk gazdasági, erkölcsi és szellemi gyarlóságából élnek s visszahatólag se szellemileg, se erkölcsileg fejlesztően nem hatnak. Igaz, hogy nem is akarnak s tőlük rossz néven nem is lehet venni, ha nem a művészetet és kulturát, hanem az erotikát és sovinizmust fejlesztik. Az üzlet üzlet] s ha van pálinkás-bolt, orfeumi télkert és lóversenyter, akkor igazán van létjoga az operett-színházaknak és zenés-kávéházaknak is. Távol áll tehát tőlem, hogy most művészi szempontból megrojjam őket, csupán szociális szempontból konstátálom nagy kedveltségüket,

mely a színházi érdeklődés jó héttizedrészét foglalja le. S hozzáteszem, hogy ez a kedveltség nem örvendetes.

Igaz, tartozom ezzel Budapestnek és színház-mániájának, hogy jelezzem ennek a jelenségnek általános európai voltát. Helyesebben szólva kontinentális voltát. Mert Angliában a színház-kultusz sokkal kisebb, mint nálunk s ami fő, a társadalom lelki életében hasonlíthatatlanul kisebb szerepet játszik. Állítólag a puritanizmus uralma irtotta ki a Shakespeare-korában buján burjánzó színház-kultuszt, amiben lehet valami, mivel a puritán, ridegen egészséges világfelfogás ellensége is a színháznak; valószínű azonban, hogy ennek a mai mérsékletnek e téren az egész angol társadalom sajátos gazdasági, faji és szellemi struktúrája az oka.

Aminthogy a Párisból Odesszáig uralkodó színház-láz is egy ily mély gyökerekből táplálkozó jelenség. E területen van talán a legtöbb öntudatos elégedetlenség, lelki egyensúlyozatlanság összezsúfolva. Franciaországban, azaz Párisban, a gazdasági viszonyok aránylag jók, de maga az emberanyag kissé korhadt, lelki bajokat szaporán termő. Németországban szellemi téren minden forrong, az új jólét minden elmében egy kis mámort ébresztett. Ausztria-Magyarország, Nyugat-Oroszország és részben a Balkán gazdaságilag szegények, szellemileg kiforratlanok. A szociális kérdések, a lelki konfliktusok, a nehéz megélhetés és óriási életvágy nyüzsgő helye ez a terület. Kóros terület, melynek izgató-szerekre van szüksége. Délre már az éghajlat mindent megenyhít kissé s főleg a színház zárt helyiségét sem teszi kedvelt helylyé. Marad tehát az igazi Közép-Európa s ennek főleg nagyvárosai.

Hogy a színház-kultusz a nagyvárosnak egyik jellemző velejárója, ez már mutatja, hogy egy egészség-telenséggel átszőtt jelenség, mivel maga a nagyváros is egy beteges képződménye a civilizációnknak. Ezt bizonyítja az is, hogy éppen este, amikor a szervezetnek minden erősebb benyomástól irtóznia kell, jön el az ő világa. Nem is egyéb tehát, mint egy bizonyos szellemi alkoholizmus, az érzékek s a lélek elbódulásának eszköze. Vagy elnézőbben szólva: a színpadra nyíló négyszög egy ablak egy szebb, jobb világba, mely a hitvány valódit részben elfeledteti, részben megkritizáltatja. Tulajdonképpen ez minden szépirodalom, a regény, a vers szerepe is; de hisz a színház nem is tesz egyebet, minthogy a nagyvárosok lakosságának összes szépirodalmi érdeklődéseit felszívja. Legfeljebb még az ujság küzd e téren vele eredményesen. S amellet nemcsak a színpad vonz, de a nézőtér is. Minden színházi nézőtér egy köz-szalon, egy darabka fórum, a hiúság vására. A színház tehát igéző-boltja egy csomó édes méregnek, melyre a mi neuraszténiás testünk-lelkünknek szüksége van. S épp ezért, bár egy ideális társadalom berendezésében alig volna helye a mai színháznak, ebben a nagyon is nem ideális társadalomban, még jó ideig fogja elbűvölő démonként fogadni az emberiség pénz és élet-áldozatait.

Szász Zoltán.

Legjobb a világon a *Natalia-arczenőcs* és *Natalia-arcviz*, hatásuk bámulatos. Készítője Joanovics T. Simon gyógyszerész Torontál-Vásárhely. Kapható: Török József gyógyszertárában Király-u. 12. és Andrássy-ut 26. Budapesten.

A szerelem könyvéből.

Czél nélkül járok, úton, útfelén
S titkon remélem, szembe jössz velem,
Mosolygó arczczal, ringó lépkedéssel
S ibolyaszín szemeddel reámnézel...
S már érzem, érzem, hogy szökken, rohanva
A vágy ezernyi színes gondolatba
És amint száguld, a szívem körül,
Már vallomássá, szóvá tömörül.

Ha most jönnél... Úgy nőgat valami,
Mindent, mindent meg tudnék vállalni!
Most, hogy nyár van s virág virul az ágon,
Érzem, eltűnt már minden gyávaságom.
Ébredni érzem mind az álmokat,
Az illat csábit, napfény bujtogat!...
Mit végig sem mertem gondolni télen,
Ó jöjj! most most mind elmondom, elmesélem...

Bálla Ignác.

A leány.

Irta: HERMANN HEYERMANS.

A levegő sötétszürke, zavaros, didergető. Finom eső szemerkél. A mező némán nyulik el, kimondhatatlanul szomorúan és vigasztalanul. Mintha soha megmozdulni, soha nekividulni nem tudna.

Kocsik állnak egymás mellett, hosszú, vörös, sárga, kék bucsu-kocsik; sulyos, piszkos kolosszusok, melyek tengelyig süllyednek az út iszapjába.

A másik oldalon a város fekszik, egymás mellé tola-kodó szennyes fehér tetőivel. Apró füstfelhők szállnak fel a vékony kéményekből és a nedves szél eljátszadozik velük. Ebbe a játékba szorul az egész táj minden mozgása. A többi, mindaz ami köröskörül látható: renyhén, unatkozva tessed.

A kocsik előtt ösvény vonul, feketén, csuszósan, ragadósan, posványos, gyümölcshulladéktól bűzhödtt, pocso-lyáktól meg-megszagottatott ösvény. Kitiport, elrontott út.

Balról egy roskadt, zöldmohás pajta áll, egy deszka-hulla, még tengődő rom.

Balról ugaron heverő, tarlós, szürke, ernyedtt, szinte-len földek is látszanak, melyek halvány felhőkkel mosódnak össze a távolban.

Balról bütykös, csupaszz fatörzsek is meredeznek, kísértetiesen előrenyuló, leveletlen, holt gallyakkal.

Jobbról pedig kőhalmazok, meszes-vödrök, törmelékek, gerendák — épülő házak készletei. Mögöttük valami árok; rossz szagu, utálatos vízzel tele. Még hátrább új házak nyersvörös falakkal, csinos kis erkélyekkel, melyek pirosak, sárgák, s az ablakaikon meglátszik, hogy erkölcsös polgárok lakásaiból nyílanak.

*

— Ott lakom — szölt a festő és kaczagva pillantott a leányra. Egyik kezével a házak felé mutatott.

— Mit bánom én — mondta csendesen a lány.

— Csak úgy mondom — szölt a festő.

— Nem... nem — dadogott a lány.

A festő tovább rajzolt a vázlatkönyvébe. Három nappal előbb jött a városba. A lány süket anyja ült neki modellt, naponként ötven czentért.

S a lány mindig ott volt és nézte a vázlatokat.

— Ha ma este eljössz... tudod... akkor otthon leszek.

- Nem megyek.
- Hátha mégis?
- Nem lehet az.
- Miért ne lehetne?
- Csak — felelt kurtán a lány.

— No no... hiszen magad is tudhatod, csinos lány vagy te, nagyon csinos kis lány... Itt egyetlen fillért sem keressz meg. Gyere el este hozzám — modellnek. Eljössz?

- Nem... Nem!
- Ne félj, nem bántalak.
- Az mindegy, mégsem megyek.
- Jó, hát ne gyere.

És a festő rosszkedvűen húzogatta tovább vonalait.

A lány pedig hallgatva, fejét kezére támasztva ült meg helyén és anyja fejről a czeruzára meg vissza siklott tekintete.

De nem azt látta, amit nézett, hanem csak a festő gyémántgyűrűs kezét és egészséges, erős alakját.

*

Mikor a festő távozni készült, megfogta a leány kezét.

- Gyere el mégis ma este...
- Mondtam már.
- Mit?
- Hogy nem megyek.
- Nem mondtad komolyan.

A festő megpróbálta megcsókolni.

— Ugyan hagyd el — védekezett a lány lusta mozdulatokkal.

A festő becsapta a kocsii ajtaját és a leány alvó, süket anyjával ott maradt magára.

Ott, a félhomályban és álmodozott. A szeme könnyes lett és zavaros. Maga sem tudta mért. Ha kérdezték volna mi baja, válaszolni sem tudott volna. Csak azt érezte, hogy ez az élet úgy a szívére sulyosodik. Valami más kellene, új, színesebb, elevenebb.

Aztán különös szomorúság fogta el. Magamagát szánta rendkívüli módon. Egyhangu ifjúságát. Mindegyre sötétebb lett. Anyja tovább aludt. A kocsiban mindjobban szétfolytak a tárgyak körvonalai.

Olyan furcsa alakot öltött mindégyik...

És a két keskeny ablakon át, vékonyan, mint a keshedt kötél, beszűrődött az alkony sápadt világossága.

Talán sohasem is hajnalodik többé.

*

Vége fölriadt a lány. Még egyre álmodozva lépett ki a sötét kocsiból és a falának támaszkodott.

Az iszapban piszkos, nyomorúságos rongyokba burkolt gyerekek játszadoztak. Vadul ordítottak közbe-közbe és abba nem hagyták a czivódást. Egymáson henteregtek a földön, a kocsik alatt és bőgtek és sivítottak, mint egy csoport ifju patkány sáros fészkeben.

Mellettük két szegény ördög ült és székbetétet font, fejét előrecsügesztve, hogy jobban lásson a növekvő sötétségben. Sebesen mozgatták kezüket és sárga gyékény-csíkokkal fonták körül a szék favázát. Munkások voltak, éhségtől gyötört, mindig nélkülöző emberek.

Valamivel odébb egy teljesen lerongyolódott vénasszony kuporodott egy kosár szélére. Undok vénasszony volt, barna ábrázattal, csuf ránczokkal arczán.

Az ujjai csontosan meredeztek szét, mintha máris egy csontváz holt darabjai lennének.

Mikor meglátta a lányt, rávigyorgott:

- Elment, mi, az a te finom urad?
- Hát nem láttad?

— Derék legény... fiatal koromban nekem is volt effélékkel dolgom... Lefestett, mi?

— Nem, nyanya.

— Nem ám... tudom én, tudom bizony, amit tudok.

— Mit tudsz?

— Hát szégyellened kellene magad... Mert így nappal, — mégse járja... arczátlan teremtés vagy.

— Ugyan, az-e?

— Jóféle vagy te... az bizony...

És a vénasszony botorkálva, köhécselve odébb vonszolta madárijesztő testét.

A két székfonó kiköpött és tovább dolgozott. Az egyik bódéból valami csecsemő nyavalyás sirása hallatszott.

A mező egészen elsötétült. A kocsik körvonala már nem látszott, csak a megvilágított ablakok pislogtak ki vaksian az éjbe. És az eső egyre szemerkélt, szemerkélt...

A csuszamós ösvényen magas, erős ficzko közeledett. Válláról szögletes csomagok himbálóztak. Megszólította a lányt:

- Itt vagy?
- Látod.
- Mit állsz itt?
- Téged várlak.
- Kerestél valamit? He?
- Semmit.

A férfi hatalmasat káromkodott. Ütni akarta a lányt, de aztán meggondolta a dolgot. Nem érdemes. Dühösen dobta a földre hölmiját.

— Lusta dög!... Hát rólad is mi gondoskodjunk? Ugy-e... Nagysága!... Rothadt nagysága! Én kurtára koptatom a lábaimat — te meg csak eszel? No, ennek vége már. — Elég teher nekem az anyám. Pusztulj el... bánom is én... Renyhe teremtés...

*

Nekibőszülve csapta be az ajtót maga mögött. A lány csendben maradt, szomoruan bámult bele a levegőbe, a szürke, csaknem fekete, ásitó üregbe. Elviselhetetlen, retentő homály környékezte. A túoldalali házak is kivilágosodtak, sárga négyszögeket képezve az éjszakában. Néha sötét árnyak lebbentek meg ott.

Látta a vörös függönyös ablakot is. Olyan ártatlan, otthonias volt. Öntudatlanul is rátapadtak szemei. A fehér kézre gondolt és azon a gyűrűre, a gyémántgyűrűre.

Aztán kiegyenesedett és gépiesen, szinte bárgyun megindult.

Az utolsó kocsiban világosság volt még. Egy fafa-ragó dolgozott álmosan benne. A füstölgő lámpa mellett főzte puhára a fát.

Az ajtaja nyitva állt.

— Sétálni mégy? — kérdezte a lánytól.

— Elmegyek.

— El?

— El... jóllaktam már ezzel.

— Te megbolondultál!

— Megmondod nekik reggel?

— Te lány! — Te még nagyon fiatal vagy...

Vigyázz magadra...

— Megmondod nekik?

— Hát hova mégy?

- Az az én dolgom... Kinek mi köze hozzá?
 — De hallgass csak rám...
 — Isten veled... jóllaktam... torkig vagyok.

INNEN-ONNAN.

És ment, hogy pénzt keressen.

Krónika III.

Szobieszki herceg éneke.

— aug. 31.

Volt dédapám Beócziába
 Vagy tudja isten hol, király.
 Volt palotája, koronája,
 Mikért ma szívem fájva fáj
 Királyhoz illón népszerű volt
 Bölcs és dicső, míg behalt —
 Nagy Albion, ó adsza nékem
 Egy konda mellett hivatalt!

Miről apám is nagy busan szólt:
 Jobb volt az élet hajdanán,
 Bordeaux megénekelt nedűje
 Folyt a királyok asztalán.
 Ballettleányka s más kaland is
 Került, ahány kerülhetett —
 Nagy Albion, de megbecsülték
 A snájdig ifju herceget!

De lőttek már a hercegeknek,
 Királyok napja is leszáll;
 Ma sokkal jobban él a benzin,
 Petróleum- s kenőcs-király.
 A pásztorok királya is tán,
 Kiről egy nép dúdol ma dalt —
 Nagy Albion, ó adsza nékem
 Egy konda mellett hivatalt!

Ha pásztorok királya sem már —
 Királyi pásztor hadd legyenek,
 Ajánlatom midőn benyujtom,
 Az őseimmel érvelek.
 Mint tudvalevő, pásztorórán
 Minden királyi sarj nagy ám —
 Kiváló volt apám, anyám is,
 Mint nagyapám és dédanyám.

Kondások lettek már királyok,
 A művelt Balkán példa rá,
 Tehát ha kéne, majd a nyáját
 Egy herceg is jól hajtáná.
 Nem álmodik az koronáról,
 Habár király, kit éhe hajt —
 Nagy Albion, ó adsza nékem
 Egy konda mellett hivatalt!

Dalolva hajtom majd a nyáját
 Virágos, füves rét felé
 S lecsókolom a szép leányt mind,
 Mert minden ősom ezt tevé.
 S ülven a dombon, fogva meddig
 A kedvesemnek karja tart
 Paraszti göggel megvetek majd
 Minden királyi hivatalt!

Köcz.

△ **Ischl.** Dörgéssel és villámlással utazott Fejérváry Ischlbe, hogy onnan hazahozhassa menyköveit. Azt hiszem, ha a menyköveket megkapta, csendesebben jön vissza, mint elindult. Mert a menykö nincs mindig pléhből s nem mindig kolofonium a villám. Idehaza is mintha csendesebben várnák az ischli Jupiter visszaérkezését és soha annyi békehir nem keringett, mint éppen most, a nagy ágyuzás küszöbén. — Tán mégis csak megmozdul a jobb belátás s a koalíció megtanult alkudni. Mert mi is lesz, ha Fejérváry csakugyan azt mondja: nem adtok az államnak pénzt? Jó, akkor az államnak nincs pénze. A tisztviselők nem kapnak fizetést s ha éppen tetszik, perelhetik az államot, vagy viszont ők is mondják: ha nem kapunk fizetést, akkor nem dolgozunk! A közönség pedig toporzékol a hivatalok előszobáiban és kiszolgáltatást kér. Addig kér, amíg meg nem haragszik vagy a kormányra, mely rajta torolja meg a politikusok hibáit, vagy a koalícióra, mely az egész konok helyzetet megteremtette. Hogy melyik eset áll be, azt biztosra egyik fél sem veheti s ezért igazán mind a kettő jól járna, ha követné a japánok és oroszok példáját: akár megértsék, akár becsapják egymást, de béküljenek ki!

* * *

○ **A plénum előtt.** Furcsa a terv nagyon, amit jelentenek a lapok. Ahogy összeül a képviselőház — szeptember tizenötödikén lesz a nagy nap, — feláll a miniszterelnök és valami új formában elénekli a régi német nótát: »Lasset Frieden uns stiften!« Szó, ami szó, nyílt ülésen, a plénum előtt próbálják majd meg a békekötést...

Messziről aki nézi, még akadhat ember, aki okosnak mondja a tervet. A plénum előtt, — mondják, — mégse kotyoghat bele minden inczi-finczi legényke. A plénum előtt nem lehet hazudni. A plénum előtt hiába a virtuskodás. A plénum előtt nem csaphatják be egymást a békeszerzők. És ami a plénum előtt történik, nem lehet utólag meghamisítani és eltagadni.

Valójában pedig éppen fordítva áll a dolog. A plénum előtt mindenki koturnusban jelenik meg és kendőzi az arcát. A plénum előtt senki se mondja meg az igaz kívánságait és nem árulja el a valóságos terveit. A plénum előtt nemcsak egymást akarják becsapni az alkudozók, hanem még a nézőt is.

Semmi se lesz belőle. Tömeggel és tömeg előtt háboruszkodni lehet és verekedni. A kibékülésre zárt ajtó kell és félhomály...

* * *

○ **Klein Lipót.** A szegény Klein Lipót, amikor még élt és csatába szállt egy embertársa védelmében, nem volt szerencsés, mert kardot kapott a gyomrába és meg kellett halnia; de amióta meghalt, egymásután aratja az erkölcsi diadalokat. Ilyen erkölcsi diadal volt, hogy a temetéséből nem lett skandalum és miatta, akit keresztülszurta valakiért, senkinek se verték be a fejét. És ilyen erkölcsi diadal volt, hogy a kassai ügyészség megszüntette ellene a megindított eljárást, kimondván, hogy amit tett, azt tennie joga volt és nem követett el, mikor meghalt, semmiféle büntetendő cselekményt. Ez bizonyára nagy megnyugvás szegény lelkének, amely immár egy más bíróság előtt is kellett, hogy számot adjon tetteiről. Klein Lipót tehát helyesen élt és törvényes jogai gyakorlásában halt meg. Amilyen kötelességtudó embernek bizonyította magát itt e földön, ez a dokumentum kétségtelenül jól esik neki abban a másik életben is, és talán megnyugvást ad még egy csomó más embernek is, akit nem minden ok nélkül esetleg megriaszt és gondolkodóba ejt az a tudat, hogy ime

fényes nappal kard járhat át olyan embert, aki semmi egyebet nem cselekszik, minthogy a jogaival él és kötelességét teljesíti.

* * *

△ **A liga.** Tudósok, vagy szabadkőművesek megcsinálták a politikai ligát az általános választójogról. A sajtó rögtön a velején fogta meg a kérdést: ki fizette a plakátokat? A plakátokat csak a kormány fizethette, mert az Athenaeumnál nyomták és csak a kormánynak van pénze. Hát lehet, hogy a szabadkőművesek fizették, de lehet, hogy csakugyan a kormány fizette. Hát aztán? Nem titok, hogy a kormány propagálja az általános választójogot, hát mért ne nyomathatna plakátokat? De csodálatos, nálunk két év óta egyre agítálnak s hazafias tett számba megy az áldozatkészség s most szinte bűncselekmény számba veszik, hogy a kormány agítál egy olyan eszme mellett, mely voltaképpen a koalícióé. Persze, ha Kristóffy a magyar kommandó mellett nyomtatna plakátokat, senki sem helyezné vád alá az agitálás halálos bűne miatt. De az általános választójog érdekében tenni ugyanazt, bűn, mert nekik kellemetlen. S kellemetlen marad mindaddig, amíg eszükbe nem jut, hogy az agitálás kellemetlenségeitől úgy szabadulhatnak a legbiztosabban, ha maguk is agítálnak ugyanugy. Ez viszont kellemetlen lehet a kormánynak, de mindenesetre jó az eszmének, melyet a kormány most képvisel.

* * *

○ **Vitézi torna.** Már tudniillik János vitézi. A terv nagyon egyszerű. Addig, amig Fedák Sára kisasszony hazajön János vitézkedni, addig versenyelőadások lesznek a Király-Színházban. Vidéki urak és vidéki hölgyek, akik színművészzel foglalkoznak, sorra el fogják játszani a János vitézt, hogy másfelől megtöltsék a színház nézőterét, egyfelől pedig bemutassák a vidéki színészet egyformaságát. Külön jury működik majd e nagy művészeti kérdés elintézése körül és nagyszerű díjak is lesznek: aranykoszoru, ezüstkoszoru, virágkoszoru.

Sok János vitéz fog így bemutatkozni. Jók is, rosszak is, férfiak is, nők is. És azt persze senki se sejtethi, hogy ki lesz a legjobb? Mi azonban már tudjuk. Egy kis fehér egérke a Kerepesi-ut sarkán kihuzta a planétát, és ez állott rajta:

FEDÁK SÁRA.
S, 13, 57.

* * *

○ **Ami fáj.** Amíg a háboru tartott, az összes nyomtatott szivek hetenként legalább kétszer vezércikkben szorultak össze a borzalomtól és az eget verte a tintatenger követelő harso-gása, hogy — legyen már vége ennek a mézszárlásnak. Addig szorultak össze a szivek és addig viharzott a humánus fölháborodás, míg végre is a jó isten, a mikádó meg a császár megelé-geltek a dolgot — a bankok alkalmasint már sokallották is — és csakugyan vége szakad a verontásnak. Az érzékeny sziveknek tehát most a logika szerint boldogoknak kellene lenniük, de e helyett az érzékeny szivek ime hosszú orrokká változnak át és Komura, akinek egy egész összeszorult szívü világ kívánt sikert és szerencsét emberséges vállalkozásában, rosszul járna, ha most európai körútra indulna a dicsőségével. Minálunk például okvetetlenül megvernék a búsképü kis japán diplomatát, aki úgy érezzük, mindnyájunk zsebéből hagyta kihuzni azt a néhány milliárd hadisarcot, amit mi a világért se engedünk volna el az oroszoknak. Annyi bizonyos, hogy a budapesti kávéházakban nincsenek megelégedve a portsmouthi békével és a Komura báróról meg általában a japánokról való jó vélemény a legnagyobb mértékben megcsökken. Hogy mért kötötték a

japánok olyan béket, azt ők alkalmasint jobban tudják, mint mi, az is meglehet, hogy mi nem tudtunk volna úgy elbánni az oroszokkal a háboruban, mint ők, de az bizonyos, hogy sem-hogy mi ilyen békét elfogadjunk, inkább készek lettünk volna rá, hogy ők az utolsó emberig *elhulljanak*.

* * *

△ **Megfigyelőállomások.** Csütörtökön délután egyre-másra támadtak a megfigyelőállomások. Minden kocsiállomás megfigyelő-állomássá lett és minden boltos és suszterinas megfigyelővé. Nézték a napfogyatkozást. A villamosok kétségbeesetten csilingeltek, de az asztronomusok siketek voltak. Csoda, hogy a napfogyatkozás emberhalált nem jelentett. És csodálatos, mennyi törött ablaküveg akad Pesten s hogy terjed a kézalatti tudomány: a kormos üveg ismerete. Maga a látvány, amit a kormos üveg nyújt, nem olyan fönséges, mint egy utczai verekedés, vagy egy elfogott zsebtolvaj, mégis, hogy leköti az utcza figyelmét. Hisz ez egy lappangó, de kész tudomány s úgy áll ki az utczára és bámul bele a felhős égbe! A pedagógusok és szociológusok megfigyelhetnék a megfigyelő suszterinasokat, mielőtt értekezéseket irnák a tudományosság iránt való magyar közömbösségről. A kormos üvegkultusz épp az ellenkezőre vall s éppen csak meg kellene fogni ezt az érdeklődést és érteni kellene a kielégítéséhez. De sajnós, a tudós is csak azt teszi, amit a tudatlan: elsötétíti az üvegjét, hogy jobban lásson.

* * *

○ **Jönnek a kinézerek.** Nevetni fognak. A kinaiaknak alkotmány kell és parlamentarizmus. De nem tudnak hozzá. (Ezért neveztetnek röviden kinézereknek.) De annyit már tudnak a kinaiak is, amennyit a fővárosi tanács tud. Hogy ilyenkor bizottságot kell kiküldeni — tanulmányútra.

A kinaiak kiküldik hát Tai pénzügyminisztert és Tuanfang kormányzót. És velük lesz Jangcseng bécsi követ is.

És hová küldik őket? Bécsbe és Budapestre. Itt tanulmányozzák majd az alkotmányt és itt tanulmányozzák a parlamentarizmust.

Hogy fognak a kinézerek köpködni mához egy évre?...

* * *

○ **A vörös nyakkendő.** Edward király, angol király a gyomrát reparálja Marienbadban és a mi izlesünket. A minap egy köpenyegét vett a vállára, amelyiken bársony gallér volt és vörös nyakkendőt kötött a nyakába. Az angol királynak ehhez föltétlen jussa van, valaminthogy nekünk is jussunk van rá, hogy azt mondjuk:

— Ej, ki fog vörös nyakkendőt hordani?

De nem ez történik. Hanem az történik, hogy minden ember rohan a szabójához és bársony gallért varrat a köpönyegére és minden ember rohan a divatárusához és vörös nyakkendőt varrat a nyakába.

Igy lesz divat a vörös nyakkendő. S ha már a vörös nyakkendő megvan, isten neki: követeljük hozzá az általános választói jogot.

A kicsi bolondság így érleli a nagy eszmét. Elvégre a rózsza is a földből nő ki...

A gyermekvédelem tulajdonképpen ott kezdődik, hogy mint csecsemőt kiválóan tápláljuk. Nagy súly helyezendő tehát a tápláló s egészséges anyatejre. A legtöbb esetben azonban ép a szoptató az, ki nem elegendő, vagy kevésbé tápláló tejet nyújthat a csecsemőnek. Ily esetben drága pénzen dadákat kell fogadni. E bajon immár könnyű segíteni, mert oly tápítalok állanak rendelkezésre, mint pl. a *Herkules malátatápsör különlegesség*, melynek fogyasztása rohamosan szaporítja s rendkívül megjavítja az anyatejet. — A Herkules-sör Budapest VII., Bethlen-tér 3 és minden jobb csemege fűszerkereskedésben és vendéglőben kapható.

Színházi krónika.

Ney Dávid.

— szept. 1.

A vasmellű naturalista meghalt. A régi nadrág sorsa érte: csodálatos, negyven esztendőn át erős és ép maradt, egy pillanat alatt kilyukadt. A dalia kiáll a szinpadra és a néző elkábul a változatlan délczeglésen, a hang erején és a temperamentum frisségén. Nem gondolnak arra, hogy ez az ünnepi és társadalmi külső, kipreparálva, szemérmes és büszkén, kötelességtudóan és kétségbeesetten leküzdve, rejtegetve és otthon hagyva mindazt, amivel az ember csak előadás után ágyba fekszik: az alkony fáradtsága, a gyöngülés érzése, a lelki fakulás-emésztő sejtelme, a testi fájdalmak és a lélekbeli elszorulások. Az örökifju Ney Dáviddal sem szerettem volna egy bőrben lenni, mint senki más emberfiával, aki az aggkor terhével a vállán még mindig délczegen és elpusztíthatatlan életkedvvel áll a világot jelentő deszkák, vagy a deszkákat jelentő világ színe elé.

Ez az ember nagy vesztesége az énekművészetnek, mert nem romokat vitt magával sírjába. De akár száz évig énekelt volna, akár tíz év múlva tűnt volna le, egyaránt gazdagította volna a magyar kulturát önmagával. Mert én legnagyobb értékének, a kultúra legnagyobb nyereségének nem a művész produkcióit, sem a produktumait tartom, hanem őt magát, az egyéniségét, melylyel gazdagította az emberfajtaát. Ez a nyereség megvolt már harmincz évvel ezelőtt s nem gyarapodott volna további husz évi éneklés után sem. Ney Dávid, a szabólegény, aki tábortörténet mellett énekel fáradt testű és szomjas lelkű katonáknak; Ney Dávid, a zsidó kántor, aki az összes nemzetek legnemesebb típusait meg tudja érteni és tökéletesen tudja ábrázolni, a legtökéletesebben pedig a magyart, külső megjelenésében és lelki világában egyaránt, Ney Dávid, aki zenei analfabéta volt s a szíve érzésével és az esze józanságával nem rá hibázott a művészet tanítására, hanem egymaga föltalálta őket — a maga számára, mivel a többi ugyis tudta, de a világ számára, föltéve, hogy a többi még nem tudta volna őket. S ami a legnagyobb és ebben az emberben: meg tudott érteni, ki tudott találni, alakot és tartalmat tudott adni mindennek és mégis mindig és mindenben megmaradt az, aki volt: a zsidó kántor.

Nem volt ő parvenue a művészetnek. Nem vetette le a régi rongyokat, hogy új bársonnyal fődje magát. Ami benne volt, az maradt a mivolta és a sok pompa és gazdagság magából kelt ki, mint a bűvész cilinderéből a rózsabokor. Nem átalakult, mint a kivándorolt tót, akiből yankee lesz és elfelejt tótul. Ő a zsidó kántor volt, aki a maga kántori és zsidó mivoltában nemesedett meg s kifejtette magából a nagystilű európai és a lelkes magyar nemzeti művészetet, mert mind a kettő benne volt a zsidó kántorban. Képzeltető-e magyarabb alak az ő Peturbánjánál? Borsalában úgy sirt és haragudott a boros főuri

lélek, férfiasan és lágyan, könnyes szemmel a kardjához nyulva. Hogy képes erre a tanulatlan zsidó? Hát a Wotan pogány világos látása és tulvilági arányai? A szabólegények erre nem képesek, de még a császári hadsereg káplárjai sem. Ezt tanulni nem is lehet, erre csak az izzó képzelet és a napkeleti érzékiség képes. Szóval: a zsidó kántor. Aki nem komédiás, de imapultja mellett még a legelhagyatottabb falusi zsinagógában is széles és szenvedélyes gesztusokkal megalakítja az ima tartalmát. Aki, ha belefog néha nagyszabású, néha együgyű éneklésébe, rögtön egy hangulat és egy régi, soha nem látott bibliai világ kellő közepében van s adott taktusra könny gyűl a szemébe és amikor Jehova színe előtt arczra borul, úgy érzi, hogy Jeruzsálem falainak a sorsa függ az ő könyörgése bensőségétől. A hang tüneményessége csak beléptijegye volt a magasabb művészet csarnokába. Ami polgárává, papjává tette, az a nagy illuzióképessége, melyet régi kántorkollektívái valamennyiével megosztott.

Igazam van-e, nincs-e: én mindig a kántort láttam meg benne. Peturjában, Falstaffjában egyaránt. Amikor hindu főpapot, vagy katolikus biborost játszott, akkor a közönség is megismerte művészetének domináló egyházi jellegét. Mint a pacsírt és mint a sas az ég felé szálltak a legtisztábban és a legfönségesebben az ő dallamai. Járása is olyan volt mindig, mintha papi talár uszálya suhogna mögötte. Ney Dávidból, a zsidó énekesből, nem lett nagy operaénekes, hanem a zsidó temploménekes megmutatta, hogy nagy énekművészetre képes.

S ha művészi nagyságát abban láttam, hogy sohasem szünt meg zsidó kántor lenni, emberi nagyságát abban tiszteltem, hogy egy pillanatig sem maradt meg szabólegénynek. Erre pedig nagyon kevés szabólegény és még kevesebb nagy ur képes.

Kóbor Tamás.

A színházi hét. Igen nemes vetélkedés folyik a színházakban a lanyhán ébredező szezonra való tekintettel. A Királyszínházban a mezsei Jánosvitézek vetélkednek s egy szigorú zsüri ki fogja választani közülök a prima Jánosvitét, azt, aki legjobban megközelíti Fedák Jánost, az utolérhetlent. A koszaros kukoricza, valószínűleg szerződést is kap s miután a publikum szemeláttára folyó versenyben hivatalos zsüri előtt bizonyult be a legjobbsága, értékes reklámanyagot visz be magával a színházba, amiből látni való, hogy Beóthy László igen ügyesen fundálta ki ezt a versenyt. A Vigszínházban dalárdák fogják versenyezni, a Népszínházban Rácz Laczi, a megszeldíthetetlen cigány fog versenyezni, ami után lehetetlen, hogy a Magyar színház meg ne rendezze a százkilósak, vagy a csontvázberek versenyét s így lázas művészetet nyújt a jelen fiatal szezon. Csak a Nemzeti Színház nem halad a korról, sőt visszafelé halad, kellemetlen stilszerűséggel ugyan nyitván meg szezonját, hogy Pálfi mester és Török Irma mesternő közreműködése után a múlt század közepének ódon levendula-illatát lövelte a szinpadjára. Az előkelő, fagyos, öreg konzervatívizmus jegyében nyílt meg a derék műintézet s ez az első este úgy hatott, mint egy nyekkenés a múltból, vagy a közel jövő sok fájdalmas estéjének előrevetett árnyéka. (m.)

HETI POSTA.

Debreczen. *A gyáva.* Semmit olvasatlanul el nem dobunk, de arra nem vállalkozhatunk, hogy *A Het-et* a közölhetetlen írásművek bírálásaival töltsük meg. Avagy ön szívesen olvassa el, hogy másnak a dolga, melyet nem ismer, milyen hibában leledzik? Aki nem kap feleletet, az eo ipso kapott feleletet. Tehát ön is. Nagyon sajnáljuk, hogy másik kívánságát nem teljesíthetjük. Mit szólnának kollegáink, ha kéziratokat kínálnánk nekik azzal a megvallással: nektek adjuk, mert nekünk nem jó!

Budapest. *P. J.* Diagnosiseket nem csinálunk. Senki kérheti mástól, hogy tud-e írni? Versei még éretlenek, de lehet, hogy majd tud írni. Lehet azonban, hogy nem tud majd. Ennélfogva önmagában kell elhatározni, hogy pályázik-e tovább is a babérokra, vagy lemond róluk?

Nem közölhetők: Sirályok. — Boru. — A milói nász. — Csak téged. — Versek. — A dobos.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Mattoni-féle Erzsébet sósfürdő

BUDAPEST — (BUDÁN). (Villamosvasuti állomás.)

Meglepő gyógyhatással bír különösen *női bajokban*, továbbá: alhasi és általános vérbőségben, verőczéri pangások esetén, máj- és lépbajokban, aranyérben, stb. — *Idény április 15-től szeptember végéig.* 65 fürdőszoba. Számos, kellően berendezett, kényelmes vendégszoba. Vendéglő mérsékelt áru ételek- és italokkal.

Rendelő orvos: **Dr. POLGÁR EMIL.**

THE MUTUAL

NEW-YORKI ÉLETBIZTOSÍTÓ-TÁRSASÁG

a világ legnagyobb és leggazdagabb biztosító-társasága

Tisztán a kölcsönösség elvén alap-
szik. — Utánfizetési kötelezettség
nélkül. — Részvényesei nincsenek.

Összes vagyon 1904. december 31-én.

2,284,862,026.59 frank.

Biztosítási állomány 1904. december 31-én.

8,018,713,000. — frank.

MAGYARORSZÁGI VEZÉRIGAZGATÓSÁG:

Budapest, VI. kerület, Andrásy-ut 20. szám.

SZEPLŐ,

fényes arcbőr, pattanás
4 nap alatt eltávolítható.

OKOS NŐK

nagyon jól tudják, hogy csak olyan szépítő-
szereket használhatnak, melyek egyuttal

ápolják a bőrt.

Ilyen csoda-szépítőszereket a kedvelt

Diana-crém, Diana-szappan és

Diana-hőlgypor (szarvas-bőrrel).

Ez a szépség titka. — Csakis a leg-
előkelőbb hölgyek ismerik és használják

A »Diana«-crémet, »Diana«-szappant és »Diana«-
hőlgyport használják a Népszínház, Nemzeti Szin-
ház, Király Színház és a Magyar kir. Operaszin-
ház művésznői és énekesnői közül legtöbben.

Egy üveg-tégely Diana-crém (nap-
pali használatra) — 75 kr.

Egy üveg-tégely zsíros Diana-crém
(éjjeli használatra) — 75 »

Egy valódi nagy darab Diana-
szappan — 75 »

Egy nagy üveg Diana-hajszesz . . 2. — »

Egy üveg-tégely Diana-pirosító . . 2.50 »

Egy originalis amerikai üveg

Diana-parfum 2.50 »

Egy doboz Diana-hőlgypor szarvas-
bőrrel (fehér és rózsaszínű) 75 kr.

Leírás vagy használati utasítás mellékelve
van. Levelezőlap utján megrendelhető:

ERÉNYI BÉLA

„DIANA“-GYÓGYSZERTÁRA,

Budapest, Károly-körút 5. sz.

Postai megrendelések naponta
eszközöltetnek utánvét mellett.